

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Lenka KINZELOVÁ

**Evropská a regionální identita v názorech studentů
Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Tatiana Mintálová, Ph.D.

Olomouc 2011

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškerou použitou literaturu a zdroje v seznamu použité četby.

V Olomouci 2. listopadu

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Velké poděkování patří paní RNDr. Tatianě Mintálové, Ph.D. za cenné informace a rady, které při vypracování diplomové práce byly velmi užitečné. Rovněž bych touto cestou chtěla poděkovat za ochotu a vstřícnost všem dotazovaným studentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka KINZELOVÁ**
Osobní číslo: **R09888**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Evropská a regionální identita v názorech studentů Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je analyzovat vývoj a stav konceptu evropské identity a představit poznatky získané z výzkumů evropské identity.

Autorka by měla představit různá teoretická východiska autorů, popsat specifika pojetí identity a analyzovat (srovnat) jednotlivé koncepty. Měla by nastínit historické kořeny definování evropské identity.

Doplněním teoretické konceptualizace evropské identity bude analýza různých metodologických přístupů k výzkumu evropské identity, vycházející z dat Eurobarometru a jiných zpracovaných výzkumů, přičemž v závěru práce představí i vlastní terénní šetření.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Cederman, L. (2001): Political Boundaries and Identity Trade-Offs, in: Cederman, L. (ed., 2001): Constructing Europe's Identity: The External Dimension, London, Lynne Reinner, pp. 1?32.
- Davies, Norman (2000): Evropa: dějiny jednoho kontinentu, Praha, Prostor.
- Delanty, Gerard (1995): Inventing Europe: idea, identity, reality, Basingstoke, Palgrave.
- Delanty, Gerard (2000): Citizenship in the Global Age: Culture, Society and Politics, Buckingham, Open University Press.
- Delanty, Gerard (2002): Models of European Identity: Reconciling Universalism and Particularism,' Perspectives on European Politics and Society, Vol. 3, No. 3, pp. 345?359.
- Fiala, Petr (2007): Evropský mezičas: nové otázky evropské integrace, Praha, Barrister & Principal.
- Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury, ASPI Praha 2009
- Müller, Karel B. (2008): Evropa a občanská společnost: projekt evropské identity, Praha, Sociologické nakladatelství.
- Evropská komise, veřejné mínění - Eurobarometr(http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm).

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Tatiana Mintálová, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 31. května 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2011

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 31. května 2010

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. Cíl práce	9
2.1 Struktura práce	9
3. Metodika práce	11
3.1 Studium literatury: Česká a slovenská literatura	11
3.2 Zahraniční literatura	12
3.3 Průběh výzkumného šetření.....	13
4. Evropský národ a národnost.....	14
4.1 Teorie vzniku národa.....	15
4.2 Vývoj evropské myšlenky	15
5. Identita	17
5.1 Regionální identita	19
5.2 Evropská identita.....	22
5.3 Od regionální identity k identitě evropské	24
5.4 Deklarace evropské identity jako oficiální dokument EU.....	25
5.5 Způsob vytváření evropské identity	26
5.6 Kolektivní identita.....	27
6. Politika EU a identita.....	28
6.1 Změny a zánik identity	31
7. Modely evropské identity	33
7.1 Gerard Delanty.....	33
7.1.1 Morální universalismus	33
7.1.2 Postnacionalismus	34
7.1.3 Kulturní partikularismus.....	34
7.1.4 Evropský pragmatismus	35
7.2 Přístupy k formování identity	36
7.2.1 Etnonacionalismus	36
7.2.2 Postnacionalismus	36
7.2.3 Pan-nacioanlismus	37
7.2.4 Ohraničená integrace.....	37
8. Výzkum evropské identity	39

8.1	Eurobarometr	39
8.2	Jiné výzkumy evropské identity.....	41
9.	Výzkum evropské identity studentů UP Olomouc	43
9.1	Charakteristika dotazníku	43
9.2	Charakteristika zkoumané vzorky.....	45
9.3	Analýza výsledků dotazníkového šetření	48
10.	Závěr	65
11.	Shrnutí.....	68
11.1	Summary	69
12.	Seznam použitých zdrojů	70
	Přílohy	77

1. ÚVOD

Evropská identita je téma, o kterém se napsalo již mnoho. Co však přesně znamená „evropský“? Naši každodenní identitu vytváří nejprve patřičnost k určitému místu. Většina obyvatel se identifikuje s městem či regionem, ve kterém bydlí, zrovna tak se svou zemí a národem. Evropa se bere v potaz a stává důležitou tehdy, dojde-li k rozporu s jinými kulturami. Identita není nezměnitelná entita, není zakotvená v nějaké přirozenosti dané biologickými zákony. Je výsledkem již prožitých dějin. Když se Evropané potkají na neevropském území, většinou nevznikají žádné pochybnosti o tom, jestli máme něco společného. Spojují nás vlastnosti pocházející z dlouhé historie.

Přijetí evropské národnosti by mělo být jakýmsi východiskem dlouhodobého postupu sblížení národních států a vystavěním nadnárodní sféry. Jde tedy v této souvislosti pouze o jev moderní a mnohdy i umělý, někdy více či méně úspěšný.

Na druhé straně stojí tzv. primordialisté považující identifikaci s národem za zastaralou a především dlouhodobou záležitost. Primordialisté se vyznačují jako národem tradičního a starobylého rázu. Je jistotou, že Evropa je starobylého původu, ale můžeme pokládat i za starobylý evropský národ? Evropu spojují společné dějiny, společný znak můžeme vidět i v podobně laděných hodnotách. Obyvatelé Evropy se však nikdy nepovažovali za lid evropský, vždy se ztotožňovali se svými státy, národy, regiony. A to buď přirozenou cestou, nebo k tomu byli donuceni vojensky a časem i tuto identifikaci přijali. V tomto pojetí identita předchází existenci a je brána a chápána jako lidská vlastnost. Přístup k formování identity je veden především kulturním pozadím proměnných.

2. Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je analýza vývoje a stavu konceptu evropské identity a představení poznatků získaných z výzkumu evropské identity. Snahou autorky bude nastínit různá teoretická východiska autorů, popsat specifika pojetí identity, teorie a koncepty vzniku národa a identity, uvede i modely evropské identity. Doplněním teoretické konceptualizace evropské identity bude analýza různých metodologických přístupů k výzkumu evropské identity, vycházejíc z dat Eurobarometru a jiných výzkumů, na závěr práce pak představí vlastní terénní šetření identity studentů Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

2.1 Struktura práce

Evropská identita představuje komplexní problém, proto i tato práce je složena z několika na sebe navazujících částí, kde hlavním významem je ukázat evropskou identitu v její rozmanité šířce.

Předkládaná práce se zabývá otázkou evropské a regionální identity, schopností jejich kontinuity, dále vychází z definic národa a národnosti a na tomto podkladě pak nahlíží na případné dopady ovlivňující existenci evropského národa.

Vzhledem ke komplikovanosti pojetí identity a jiných teoretických postojů se v dané části práce autorka věnuje formulaci hlavních teoretických východisek. Podkapitoly jsou zaměřené na další teoretické vymezení, které autorce připadaly jako podstatné vzhledem k obsahu diplomové práce.

Jaký má vliv politika Evropská unie na identitu, to autorka popisuje v kapitole šesté. Zaměřuje se jak na evropskou, tak na regionální identitu a poukazuje na význam strukturálních fondů a regionů.

Obsahem další části práce je rozbor výsledků Eurobarometru a ukázkou vývoje podoby otázek, které se týkají evropské identity.

Nedílnou součástí studia evropské identity představují koncepty evropské identity dvou vybraných autorů, Gerarda Delantyho a jeho modely evropské identity a čtyři přístupy k formování identity Larse-Erika Cedermana. Jednotlivé modely a pojetí práce jsou podrobně rozebrány a vysvětleny. Autorka se bude snažit ukázat totožné rysy předkládaných přístupů a porovnat jejich nejvýznamnější rozdílnosti.

Poslední a také nejdůležitější kapitola tvoří analýzu výsledků dotazníkového šetření zaměřeného na výzkum evropské i regionální identity studentů Přírodovědecké

fakulty UP v Olomouci. Výzkum byl realizován na Přírodovědecké fakultě UP v Olomouci u náhodně vybraných studentů v letním semestru v roce 2011. Dotazník byl sestaven z osmnácti otázek, zaměřených na regionální a evropskou identitu, které zjišťují např. ztotožnění respondenta se životem na různých úrovních prostorového vnímání a identifikování od obce až po stát, či kontinent, postoj ke členství naší země v Evropské unii a její význam, ale také příčiny stěhování či volbu budoucího místa svého bydliště.

3. Metodika práce

3.1 Studium literatury: Česká a slovenská literatura

V bývalém Československu (podobně i v dalších státech střední Evropy) se behaviorálně zaměřené práce objevují až v 80. letech a ve větší míře zvláště pak v 90. letech 20. století.

Nejdůležitějším zdrojem informací byly práce geografa P. Chromého, který se identitou už dlouhodobě zabývá. Ve své práci „Formování regionální identity“ (Chromý 2003) se autor zabývá procesy a vysvětluje zásadní pojmy ovlivňující územní identitu a její vývoj v čase, vysvětluje vztah mezi místem a regionem atd. Existenci regionální identity vysvětluje za pomoci regionální symboliky nynějších samosprávných celků. V samotném závěru tvrdí, že poznání regionální identity je významným prvkem geografických výzkumů.

Velikou inspirací pro tuto práci se stala kniha Evropané píší o Evropě, což je projekt podpořen odborem informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky. Sborník vznikl spoluprací mezi sdružením ANO pro Evropu a studenty Univerzity Karlovy v Praze. Tento projekt byl podpořen Odborem informování o evropských záležitostech Úřadu vlády České republiky. Studie obsahuje více než čtyřicet textů, které mají rozmanitý charakter. Jedná se o fejetony, eseje, úvahy, politologické analýzy. Přesto, že se myšlenky liší, jedna zůstává: měli bychom si uvědomit význam společných evropských hodnot, což znamená demokracii, otevřenost, úctu a toleranci k zákonu, tyto hodnoty bránit a projevit více odvahy v boji se silami, které se snaží rozšíření těchto evropských hodnot zabránit hospodářskými nebo vojenskými prostředky.

Dalším současným geografem zabývajícím se problematikou identity je i T. Siwek, který ve své studii o slezské identitě popisuje kulturní, sociální, národní, etnickou a osobní identitu (Siwek, Kaňok, 2002)

V přehledu potřebné literatury zcela nepochybně nesmí chybět dílo sociálního antropologa L. Holého „Malý český člověk a velký český národ“ (Holý 2001). Ve své knize popisuje vývoj českého národního charakteru po roce 1989, identitu obyvatel, definuje pojmy jako stát, národ, tradice apod. Autor toto téma zpracoval poměrně odlišně, než jak tomu je v případě odborných geografických prací, zajímavý je také pohled autora k problematice identity z pohledu osoby žijící dlouhodobě mimo území našeho státu.

Zajímavým souhrnem vlastních názorů, úvah a výroků světově uznávaných spisovatelů a filozofů je dílo J. Krejčího „O češství a evropanství“ (Krejčí 1993). Autor v knize formuluje myšlenky českého národního charakteru, češství a existenci českého národa v novodobé Evropě. Jeho pohled je především historickým shrnutím událostí ovlivňující nynější Českou republiku. Rovněž se zabývá možným budoucím dopadem našeho národního charakteru.

Tématem národní identita se ve svém stejně pojmenovaném dílu věnují A. Nedomová a T. Kostecký (Nedomová, Kostecký 1996). I když práce nebyla příliš rozsahově obsáhlá, byla přínosem z hlediska vysvětlení některých pojmů. Studii lze rozdělit do dvou částí, na sobě téměř nezávislých. V první části, jak již bylo zmíněno výše, autoři vysvětlují základní pojmy, druhá část je pak vymezena pro výsledky mezinárodního šetření na téma národní identita. Výzkum probíhal v roce 1995 na reprezentativním vzorku obyvatel České republiky a zabýval se hlavně pojetím státnosti, národností a národní hrdosti, vztahy obyvatel České republiky k jiným národům, vlastní vztah k místu bydliště, ochotou ke stěhování apod. Za zmínku stojí výsledky týkající se diplomové práce, ze kterých vyplývá hrdost k vlastní zemi (90% respondentů) a neochotu stěhovat se a to ani v případě zlepšení pracovních podmínek či životní úrovně.

3.2 Zahraniční literatura

Velikou inspirací pro psaní téhle práce byl finský geograf A. Passi, který přináší zásadní pohled na regionální identitu ve svých studiích *The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity a Europe as a social process and diskurse: considerations of place, boundaries and identity*. Passi v obou dílech zdůrazňuje dynamičnost regionálních prostorových struktur a zabývá se procesem zrodu regionu, vytvářením funkčních statusů regionu, transformací regionů a jejich zánikem.

Velice užitečným zdrojem se stal sociolog Gerard Delanty, který se ve svých pracích zaměřuje na sociální teorie, kulturní analýzy sociálních a politických otázek, zajímá se především o srovnávací analýzy modernity v globální perspektivě. Delanty je autorem řady knih a článků zabývajících se historií Evropy a její kulturou, píše také o evropském občanství, evropské identitě a kosmopolitismu. Delanty ve svém modelu předkládá čtyři hlavní pojetí evropské identity: morální universalismus, postnacionalismus, kulturní partikularismus a pragmatismus. Sám však již v úvodu

naznačuje, že ani jeden z uvedených modelů podle jeho názoru neposkytuje odpovídající teoretické objasnění evropské identity. Navrhuje alternativní pojetí, dle něho daleko více odpovídající realitě, které nazývá kosmopolitismem. V článku 'Models of European Identity: Reconciling Universalism and Particularism' z roku 2002, který byl také základem pro strukturu jeho modelu evropské identity, Delanty řeší strukturu evropské identity tím způsobem, aby nebyla přespříliš omezena na sadu základních kvalit, které jsou spíše universální.

V jeho studii se objevují výrazy slabá a silná identita a je zastáncem slabé definice identity jako přijatelnější v evropském případě. Odůvodňuje to tím, že silné identity mají tendenci pro výjimečnost a bývají spojovány s termínem soupeření. Na druhou stranu slabé identity nekladou důraz na problematické vztahy mezi sebou a ostatními. Jako nejideálnější typ Delanty uvádí kulturně neutrální identitu, která bude nakloněna pluralismu a nebude podporovat vznik alternativní podoby silné identity (např. rasistická identita).

3.3 Průběh výzkumného šetření

K výzkumné části této diplomové práce bylo nezbytné získat potřebná data. K výzkumnému šetření došlo prostřednictvím dotazníkové metody. Dotazník je sestaven z osmnácti otázek, které jsou otevřené, uzavřené, polootevřené a jsou stručně definované.

Výzkum byl proveden v Olomouci u náhodně vybraných studentů Univerzity Palackého a probíhal v letním semestru v roce 2011. Zaměřila jsem se na fakultu přírodovědeckou, a to z toho důvodu, že právě tady znám nejvíce studentů. Ve většině případů reagovali studenti pozitivně a k vyplnění dotazníku přistupovali ochotně a zodpovědně. Doba vyplnění dotazníku byla u každého studenta různá, v průměru ale činila 6 – 8 minut. Dotazníky byly rozdávány pouze v tištěné podobě.

Samotné zpracování dotazníků bylo náročné především časově, v MS Excel byla vytvořena databáze, kam byly postupně dotazníky přepisovány, to činilo zhruba 5 minut na jeden dotazník, přičemž doba přepisu narůstala s vyhodnocováním otázek otevřeného a polootevřeného typu. Po přepisu všech dotazníků do MS Excel došlo k vyhodnocení jednotlivých odpovědí a k analýze zjištěných výsledků.

4. Evropský národ a národnost

V současnosti je Evropa spojována především s Evropskou unií, i v následujících řádcích se opírám o takové vymezení, kde synonymem pro Evropu je Evropská unie a spolu s ní i přidružené země. Evropská unie má svůj určitý profil, není státem ani národem, je založena na politické a hospodářské spolupráci, kooperuje ale také v ostatních oblastech (vzdělávání, kultura, sociální politika apod.). Nelze hovořit ani o národním státu, spíše by se dalo jednat o konfederaci. Na jednu stranu se prezentuje jako politická jednotka, na druhou stranu vystupuje pouze jako seskupení členů, kteří jednají sami za sebe a usilují o to, aby se mezi sebou dohodli.

Evropský národ nemá ani společný jazyk, ani minulost, ani jiné společné prvky, proto nemůže být chápán v tradičním smyslu národa. Evropský národ je složen z mnoha jednotlivých národů, jazyků, kultur apod. Z toho důvodu bude pojímán jako politický systém, který není ani státem, ani národem, ale jakousi „multinárodní koalicí“ spojenou v rámci Evropy a která má společné vědomí rozdílnosti oproti jiným skupinám. Toto vědomí rozdílnosti se projevuje zejména tehdy, když se Evropan ocitne mimo evropské území. Evropská národnost se v rámci Evropy s ostatními národnostmi nevyklučuje. Naopak se projevuje jako jistý dodatek a zastřešuje všechny lokální, regionální a národní národnosti a vznikají národnosti nadnárodní. Berme ovšem v úvahu ten fakt, že přijetí jakékoliv národnosti je osobní záležitostí každého jedince a záleží pouze na něm, přijme-li onu identitu.

Miroslav Hroch (Hroch, 1999) uvádí tři podle něj nezbytné charakteristiky národa. Tou první je „*vyšší stupeň intenzity komunikace směřující dovnitř skupiny ve srovnání s komunikací směřující mimo její rámeček*“, což je většinou podmíněno jazykovou homogenitou. Jako druhou charakteristiku uvádí „*kolektivní paměť, tj. povědomí společné minulosti, jako předpoklad, základní skladebná jednotka sounáležitosti s příslušníky stabilní, tj. historicky zakotvené skupiny národ*“. Nakonec zmiňuje „*koncept rovnosti všech příslušníků národa jako členů občanské společnosti*“. Výše zmíněná charakteristika se pojí hlavně na evropské národy a vychází tak z jejich historické zkušenosti. Evropské národy se proměnily v národní státy a dosáhly tak nejvyššího bodu v rámci národních hnutí. V současné době v Evropě probíhá proces, ve kterém se ztvárňuje ještě jeden národ, a sice národ evropský. Nachází se zde jakési evropské národní hnutí, které má ideu vytvořit evropský národní stát. Tato myšlenka je uplatňována v EU.

4.1 Teorie vzniku národa

Existuje několik teorií na vznik národa. Národ jako čistě moderní jev považují tzv. modernisté. Ti chápou význam národ jako vyústění dnešního obrazu světa.

Mezi nejznámější stoupence této teorie je považován Ernest Gellner a vychází právě z jeho děl *Nacionalismus* (2002) a *Národy a nacionalismus* (1993). Gellnerovou hlavní zkoumanou ideou je vznik nacionalismu jako produkt průmyslové revoluce a pochopení významu národnosti. Řeší otázku, zda je vznik nacionalismu spojen s moderním světem a jak je ovlivněn kulturou a její proměnlivostí.

Kulturní identifikace a diferenciací je při vzniku nacionalismu využívána pro politické účely a je snahou nalézt kořeny národa, resp. středobod, ze kterého vše pochází a národ by se tak snadněji mohl ztotožnit se svými kořeny. Není nahlíženo na národ jako na prvek lidské přirozenosti, ale jako na dílo vytvořené díky nacionalismu. „*Je to nacionalismus, který plodí národy, a nikoli obráceně*“ (Gellner 1993, s. 67). Nacionalismus není náhodným jevem, mnohdy tvoří národní mýty a legendy, hledá své kořeny.

Přijetí evropské národnosti by mělo být jakýmsi východiskem dlouhodobého postupu sblížení národních států a vystavěním nadnárodní sféry. Jde tedy v této souvislosti pouze o jev moderní a mnohdy i umělý, někdy více či méně úspěšný.

Na druhé straně stojí tzv. primordialisté považující identifikaci s národem za zastaralou a především dlouhodobou záležitost. Primordialisté se vyznačují jako národem tradičního a starobylého rázu. Je jistotou, že Evropa je starobylého původu, ale můžeme pokládat i za starobylý evropský národ? Evropu spojují společné dějiny, společný znak můžeme vidět i v podobně laděných hodnotách. Obyvatelé Evropy se však nikdy nepovažovali za lid evropský, vždy se ztotožňovali se svými státy, národy, regiony. A to buď přirozenou cestou, nebo k tomu byli donuceni vojensky a časem i tuto identifikaci přijali. V tomto pojetí identita předchází existenci a je brána a chápána jako lidská vlastnost. Přístup k formování identity podle Primordialistů je veden především kulturním pozadím proměnných.

4.2 Vývoj evropské myšlenky

Evropská myšlenka vznikala od podnětů politických, hospodářských, vojenských, postupem času k hlubšímu sjednocení a tvorbě evropského občanství. Jednotlivé ideje se měnily podle dané situace a podle potřeb, ve kterých se svět právě nacházel.

Pravděpodobně z prvních stimulů ke sjednocení byl vojenský, důležitá byla obrana semknutí před nepřítelem. Lze sem zařadit například představa Jiřího z Poděbrad hlásající sjednocení a společnou obranu křesťanských zemí lze. Jiné snahy se týkaly hospodářských oblastí, kdy bylo nutné zajistit dokonalejší konkurenceschopnost a efektivnost oproti odlišným ekonomickým společnostem, zejména pak od 19. století svému hlavnímu soupeři v ekonomice Spojeným státům. V záměru hospodářské kooperace byla nejprve založena i Evropská unie, zakládající smlouva ji zařazovala i v názvu. Jednalo se o Římské smlouvy zakládající Evropské hospodářské společenství. Později se však přešlo k integraci různých odvětví jako je koncepce vzdělávání, sociální otázky, vlivy vnitřní i zahraniční politiky apod.

5. Identita

Identita je v poslední době poměrně často rozebíraným konceptem kulturních a sociálních věd. Od konce 80. let byly jen málokdy publikovány články nebo knihy v těchto oborech, které by nezmínily termín identita (Mole 2007).

Problém identity je řešen v mnoha oborech a množství odborné literatury a výzkumů zcela nepřispívá k vyjasnění pojetí, naopak, dalo by se říci, že vede k jeho znepřehlednění.

Pojem identita je v sociální teorii v současné době považován za jeden z nejdůležitějších konceptů šetření v rámci tohoto oboru. Hodnota užívání pojmu identity prošla v sociologické teorii řadou změn. Do popředí sociologického zájmu se pojem identita dostal na přelomu 50. a 60. let, kdy měl napomoci ujasnit současný stav společnosti uvedené ve zmatek díky rozpadu tradičních sociálních struktur, rasovým a etnickým napětím, vznikem nových sociálních hnutí a rostoucí mezinárodní migrací (Eisenstadt – Giesen 2001). V obecné rovině pojem identita chápeme jako proces sebeuvědomění člověka. Z hlediska sociologie je identita vnímána jako uvědomění si vlastní společenské (sociální) role. Důležitými aspekty individuální identity jsou vlastní tělesnost, duchovní založení člověka spolu s jeho postoji k ostatním lidem (Müller 2008).

Sociolog Roger Brubaker ve své knize popsal pět základních užití pojetí identity v různých akademických oborech. Tak např. při studiu nacionalismu, etnicity a rodů je identita užívána k zdůraznění objektivní či subjektivní „identičnosti“ mezi kolektivem. Očekává se tedy, že toto cítění se bude projevovat v solidaritě, společném vědomí nebo kolektivním jednání. Psychologie vnímá identitu jako podstatu osobnosti nebo jako základní předpoklad sociálního bytí poukazující údajně na něco „základního“, „hlubokého“, „permanentního“. Při studiu sociálních věd a politiky identita podtrhuje způsob, ve kterém může být individuální nebo kolektivní jednání vedeno partikulárním sebepojetím, spíše než všeobecnými zájmy. Tento způsob užití identity aspiruje o vysvětlení sociálního a politického jednání s odkazem k sociálnímu umístění aktéra. A to např. ve specifické sociální kategorii jako je národní příslušnost, rod, rasa apod., nebo také ve společenské skladbě všeobecněji (pracovní postavení, místo na trhu atd.).

Význam identita je tedy definován a používán různými způsoby dle dané souvislosti. Proto bude vybráno pouze minimum teoretického základu důležitého pro uchopení pojmu v předkládané diplomové práci.

Pojem identita vychází z latinského „identicus“, což lze přeložit jako „stejný“ nebo „totožný“ (Rejman 1971). Nedomová a Kostecký vysvětlují identitu jako nezaměnitelnost a ztotožnění se s názory a ideály ostatních lidí (Nedomová, Kostecký 1996). Dle Vencálka (1998) je pak identita „odrazem postojů, myšlení, hodnot, všech fenoménů podílejících se na formování nás samotných“ (Vencálek, 1998, s. 82 in Heřmanová, Chromý, 2010, s. 117). Echaudemaison pak identitu definuje jako „*způsob, jímž se jedinec nebo skupina jednotlivců definuje, pocítuje svou existenci (svou jedinečnost) a o něž se opírá, když si uvědomuje sebe sama ve vztahu k jiným*“ (Echaudemaison, 1995, s. 114 in Heřmanová, Chromý, 2009, s. 110).

Rak (2001) popisuje identitu jako projev přirozené lidské potřeby příslušnosti k vyšším celkům vystupňované mnohdy až k touze splynutí s ním. Z hlediska příslušnosti identitu chápe jako:

- a) příslušnost k určitému území, politickému celku (stát, vlast, region, obec)
- b) příslušnost k určité etnické (jazykové) skupině
- c) příslušnost k určité ideologii (náboženské, politické)
- d) příslušnost k určité sociální skupině
- e) příslušnost stavovskou, profesní

Identita člověka podle Raka v sobě zahrnuje řadu různých aspektů, které lze obecně hodnotit ve třech okruzích: aspekty společenské (strukturální), prostorové, vývojové.

Stejně jako paměť pomáhá formování identity, tak antagonistický proces zapomínání může vést ke změnám, v krajních případech i k zániku identity. Přejímání kulturních prototypů v současném globalizovaném světě může oslabovat lokální individualitu a místní tradice. Nezachovávání některých zvyků a tradic a nepřipomínání si určitých událostí může vést k zapomnění a ztrátě historické paměti a identita se může novými motivy i měnit.

K velkým obměnám identity může docházet změnou nebo ztrátou držitelů identity. Ztráta mezičlánku ve skupinové paměti, nezájem a odkaz předchozích generací občanů může vést ke zničení identity, případně ke ztrátě původní identity a vytváření identity nové. Jako příklad lze uvést odsun německého obyvatelstva po 2. světové válce, jenž znamenal odstranění stávajících sociálních vazeb v pohraničí včetně zániku kulturních tradic, etnografických specifik nebo náboženských zvyklostí (Kastner 1999 in Heřmanová, Chromý 2009). Zároveň docházelo k vytváření identity nové. Nové obyvatelstvo vneslo heterogenní sociální a kulturní hodnoty, jenž byly v dynamických

procesech občanského soužití vzájemně porovnávány a měněny v nový sociokulturní systém. Daněk (2002) mluví o utvoření nové identity dosídlených obyvatel „přetavováním“ původních identit různých skupin obyvatel (Daněk 2002 in Heřmanová, Chromý 2009).

5.1 Regionální identita

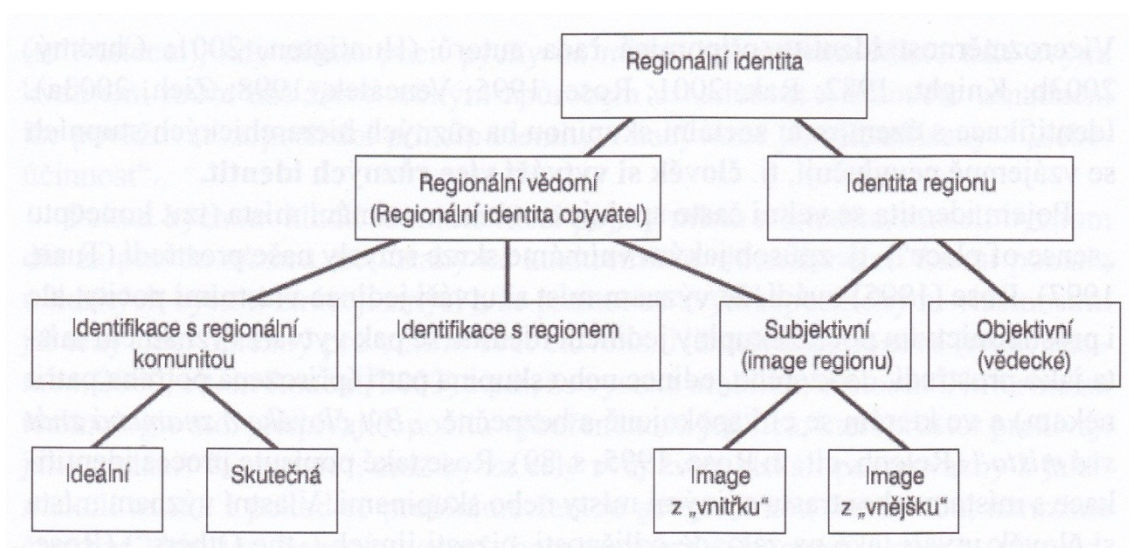
Regionální identita je odvozena od abstraktního uměle vytvořeného výrazu region a jeho teoretické pojetí se postupem času měnilo. V současnosti panuje názor, podle kterého se regionem chápe prostorová struktura se společnými historickými, krajinnými, kulturními či jazykovými prvky. Zmíněné prvky vedly i k neformálnímu sbližování jednotlivců žijících na tomto území. Pro region je důležitý jeho společný charakter a na základě toho dochází k určité institucionalizaci této skupiny, jako je např. vytvoření znaku, vznik sídla apod. Institucionalizace je posledním stupněm regionální identity, tedy určitého kolektivního vědomí jednotlivých osob, které k sobě dříve nepociťovaly spojitou vazbu. Společné rysy odlišují pojem region od pojmu místo, které se vztahuje k jednotlivé osobě, a má proto osobní charakter. Pojmy místo a region nejsou zcela přesně vymezené a dané, jako je tomu např. u obce, okresu, kraje a jim odpovídající formace i v jiných zemích, kde hranice jsou následkem mapových podkladů, právních předpisů apod. Region tedy může častěji podléhat změnám, které u přesně daných a stanovených územních celků nepřipadají v úvahu. Ovšem dlouhodobě existující jednotící vlastnosti jsou daleko větší zárukou zachování regionální identity a regionu, než formálně nařízená spojení institucí. Důkazy právě pro tyto výroky nalezneme nejen v České republice, ale i v ostatních státech. Znalost regionální identity je proto významná pro tvorbu územních celků na všech úrovních. Původně teoretický výraz má tedy i velký praktický význam (Chromý 2003).

Na regionální identitu můžeme nahlížet i v souvislosti se socio-kulturním systémem místa a s lidmi žijícími na tomto území. Společenství lidí utváří obraz tohoto území, stejně jako prostředí ovlivňuje způsob života, tradice, kulturu, zvyky apod. (Roubal 2003). Regionální identita není uzavřena do striktně daného prostoru, její hranice může být různá.

Regionální identita se tedy utváří na základě sounáležitosti s konkrétním regionem. Je ovšem problém vymezit přesnou definici regionu, ty totiž nabývají různých podob, pak i pojem regionální identita nabývá různého významu v souvislosti konkrétního typu regionu. Karlsson vymezil devět typů regionu (Karlsson 1998):

- 1) Region jako historická jednotka – oblast udržující si povědomí vlastní identity, např. Benátky
- 2) Funkční regiony – propojeny z oblastí, které jsou mezi sebou provázány různými vztahy a funkcemi a to daleko silněji, než s jinými oblastmi vně regionu; takto utvořená regionální spojení však nemusí mít dlouhé trvání, ani geografickou celistvost.
- 3) Administrativní regiony – jsou vymezovány na základě vnitřní struktury jednotlivých států, např. dílčí země Spolkové republiky Německo.
- 4) Frontové regiony – regiony se společnými znaky, jazykem, náboženstvím, s vlastní progresivní identitou.
- 5) Evropské makroregiony – rozlehlá území Evropy vyznačující se podobnými znaky, např. střední Evropa jako oblast (region) měst a velkoměst.
- 6) Chudé a bohaté regiony – vhodné porovnání nabízejí členské státy Evropské unie, kde jsou po východním rozšíření rozdíly daleko patrnější, např. Belgie oproti Bulharsku.
- 7) Sociální regiony – rozhoduje sociální zkušenost a politické události za účelem spojit a realizovat společné projekty
- 8) Regiony utvářené kolem měst – pohyblivost velkým městům dodává regionální identitu.
- 9) Nadhraniční regiony – významné tím, že boří hranice, rozkládají politickou moc.

Finský geograf Passi má na regionální identitu zásadní pohled. V průběhu procesu vzniku regionu, tzv. institucionalizace, získává region regionální identitu. Passi ovšem zdůrazňuje, že tato identita nemůže být zmírněna na pouhé regionální vědomí obyvatel, ale region získává také specifickou identitu, tzv. identita regionu nebo image regionu. Jinak řečeno je nutné rozlišovat mezi výrazy regionální identita ve významu regionálního vědomí obyvatel a regionální identita ve významu identita regionu (Passi, 1986, in Heřmanová, Chromý, 2009, s. 113).

Obr. č. 1: Schéma dimenzi regionální identity

Zdroj: Passi 1986 in Heřmanová, Chromý, 2009

Regionální identita jednotlivce (také regionální vědomí jedince) – postoj jedince k regionu a mentální reflexe regionu v mysli a paměti daného jedince. *„Zároveň také způsob interiorizace a prožívání tohoto prostoru prostřednictvím sociálních vazeb“* (Zich, 2003 in Heřmanová, Chromý, 2009, s. 114). Jde o subjektivní pocity jedince a jeho postoj k regionu a sociálnímu prostředí regionu. Zdrojem identity je pak vnitřní prostředí jedince, paměť jednotlivce a jeho každodenní zkušenosti.

Kolektivní regionální identita, regionální vědomí - vzniká nalezením znaků podobnosti či totožnosti mezi regionální identitou více jednotlivců, nalezením atributů, kterými mohou být obdobná hodnotová orientace, společné kulturní dědictví, budoucí cíle apod. Zdroj identity pak představuje kolektivní paměť, vzájemné působení v komunitě apod.

Regionální identita ve smyslu identita regionu – podle Passiho (1986) regionální identitu nelze chápat jen jako regionální vědomí lidí. Identitu regionu můžeme chápat jako obraz regionu, který si utvářejí lidé jak uvnitř, tak vně regionu, ale také sem patří ti obyvatelé, kteří tento region nikdy před tím nenavštívili, přesto ale mají ucelenou představu o regionu.

Formování regionální identity je složkou procesu institucionalizace regionu. *„Institucionalizace regionu je socioprostorový proces, během něhož vzniká prostorová*

jednotka jako část prostorové struktury společnosti a stává se viditelnou a jasně identifikovatelnou v různých sférách sociální praxe a sociálního vědomí.“ (Passi, cit. In Chromý, 2003, s. 168) Takto určený region je pak lehce identifikovatelný v různých oblastech sociální praxe a sociálního vědomí uvnitř i vně regionu (Passi 2000).

Úspěšnost regionu (např. ekonomická či mocensko-politická) se také může podstatně podílet na formování identity. Prosperch regionu, zájem účasti obyvatelstva na této prosperitě a spokojenost občanů mohou zřetelně posilovat regionální identitu. Vencálek (1998) však uvádí, že i nespokojenost se stavem území může být podnětem pro identitu a motivací k aktivní nápravě stavu věcí. Také zavádí pojem tzv. kreativní antiidentity, tzn. pocit nespokojenosti pocházející ze zodpovědnosti a spoluúčasti. Tato nespokojenost je původem aktivní účasti při rozvoji a zlepšování situace v daném území.

Regionální identita se formuje jednak na pozadí každodenního života v prostředí regionu, jedna také díky širším kulturním vzorcům, které jsou výsledkem spojitosti společenské praxe v čase v daném území. Identita je tedy ovlivňována přímými autentickými zkušenostmi, ale také zprostředkovanými zkušenostmi minulých generací. Člověk si utváří představu reálného světa jednak přímo prostřednictvím svých smyslů, dále díky své osobnosti (postoje, hodnoty) a také prostřednictvím děděných a kulturních vzorů. Výsledný efekt je pak transformace obrazu skutečného místa v kognitivní obraz uložený v mysli jedince. Poznáváním jednotlivých míst si jedinci utváří mentální mapu představující mentální model prostoru, kde se jedinec pohybuje.

5.2 Evropská identita

Proces, kdy se utváří národní identita, zároveň se však nepotlačuje identita ke svému etniku a dohromady tak koexistují a dále se rozvíjejí dvě i více identit. Na tomto podkladě je potom možné produkovat i identitu přesahující národ – evropskou identitu. Není potřeba brát lidem jejich kořeny, je možné je ještě upevnit, současně také i rozvíjet pocit identity s větší formací, než jakou je Evropa. Evropské, národní i regionální identity mohou být propojeny, aniž by jedna druhou vylučovala nebo omezovala. Ve své studii Politická teorie multikulturalismu Barša (2003) tvrdí, že dochází ke stále většímu propojování různých regionů i těch vzdálenějších takoveto prolínání identit více ulehčuje dějství na mezinárodním poli. Odloučení jednotlivých identit nakonec není až tak možné z důvodu vzájemného protínání a koexistence.

Pakliže takovýto systém v současnosti funguje již v řadě zemí, je v dlouhodobém horizontu schopný uskutečnění i na evropské úrovni. Faktem zůstává, že Evropa se potýká s výraznější heterogenitou, ale pokud bude existovat vůle k uskutečnění této myšlenky, můžeme se jednou dočkat opravdové federace evropských států s pevnou evropskou identitou.

V Evropě během staletí pod vlivem nejrůznějších faktorů vznikly také regionální identity utvořené například z několika států. Tyto oblasti jsou charakterizovány svými zvláštnostmi, ať už se jedná o náboženské a národnostní složení, etnikum, ekonomické, politické, filozofické a sociální faktory podílejících se na jejich vývoji. Uvedme na příkladu Středoevropskou identitu, která je někdy specifikovaná jako zóna malých a středních států mezi velmocemi, tzn. Německem a Ruskem.

Po 2. světové válce se západní Evropa integrovala a kooperovala odděleně od východní Evropy. Tato odluka trvajících téměř půl století zanechala stopy jak ekonomické, tak i v myšlení lidí učících se nově se identifikovat s „novou“ Evropou. Východní Evropa byla dlouhou dobu pod vlivem Sovětského svazu a je rovněž velkou měrou ovlivněna pravoslavným křesťanstvím. I jiné oblasti Evropy, jako je např. Balkán či Skandinávie mají svá specifika. Uvnitř státu se např. Němci museli sžít s novou identitou po sjednocení východního a západního Německa.

Zcela jistě by se dala nalézt řada jiných příkladů, všechny tyto lokální a oblastní identity zastřešuje právě jedna společná evropská identita. Klade si to alespoň za cíl.

Díky rozšiřování Evropské unie se rozšiřuje i její mocnost, dochází ke vzniku nadnárodních úřadů a institucí, jež jsou nadřazeny národním státům. Dochází tak sice k oslabení centrální moci států, ale také roste prostor pro regionální a hospodářský vývoj (Karlsson 1998).

Evropská identita je budována na jiných základech, než identita regionální. Evropská identita, na rozdíl od identity regionální, se nemůže odvolávat na společné znaky, jako je např. území, jazyk, kultura, historie, atd. Proto je utvářena zcela jiným způsobem, než tomu bylo u identity regionální. Podle Karlssona není evropská identita utvářena zevnitř, ale shora.

Kulturní zřetele toho, co lze nazývat evropským, s sebou nesou specifickou rozpolcenost a nejasnost např. evropské hodnoty jsou podle Antona Pelinky (2008) univerzální. Již z podstaty nelze být koncepce lidských práv udržována pouze na evropském kontinentě. Z retrospekce se evropská identita vytvářela na evropském

kontinentě, avšak myšlenkově je postavena na univerzalismu a na tento kontinent vázaná není.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, z pohledu identity se Evropa stává důležitou až tehdy, dojde-li ke střetnutí odlišných kultur, jinak se většina obyvatel dobře ztotožňuje se svým městem nebo regionem, ve kterém žije, podobně tomu tak je s národem a s vlastní zemí.

5.3 Od regionální identity k identitě evropské

Dá se říci, že se jedná o proces, kdy se utváří národní identita, zároveň se však nepotlačuje identita ke svému etniku. Dohromady tak koexistují a dále se rozvíjejí dvě i více identit. Na tomto podkladě je potom možné produkovat i identitu přesahující národ – evropskou identitu. Není potřeba brát lidem jejich kořeny, je možné je ještě upevnit, současně také i rozvíjet pocit identity s větší formací, než jakou je Evropa. Evropské, národní i regionální identity mohou být propojeny, aniž by jedna druhou vylučovala nebo omezovala. Ve své studii Politická teorie multikulturalismu Barša (2003) tvrdí, že dochází ke stále většímu propojování různých regionů i těch vzdálenějších takovému prolínání identit více ulehčuje dějství na mezinárodním poli. Odloučení jednotlivých identit nakonec není až tak možné z důvodu vzájemného protínání a koexistence.

Pakliže takovýto systém v současnosti funguje již v řadě zemí, je v dlouhodobém horizontu schopný uskutečnění i na evropské úrovni. Faktem zůstává, že Evropa se potýká s výraznější heterogenitou, ale pokud bude existovat vůle k uskutečnění této myšlenky, můžeme se jednou dočkat opravdové federace evropských států s pevnou evropskou identitou.

V Evropě během staletí pod vlivem nejrůznějších faktorů vznikly také regionální identity utvořené například z několika států. Tyto oblasti jsou charakterizovány svými zvláštnostmi, ať už se jedná o náboženské a národnostní složení, etnikum, ekonomické, politické, filozofické a sociální faktory podílejících se na jejich vývoji. Uvedme na příkladu Středoevropskou identitu, která je někdy specifikovaná jako zóna malých a středních států mezi velmocemi, tzn. Německem a Ruskem.

Po 2. světové válce se západní Evropa integrovala a kooperovala odděleně od východní Evropy. Tato odluka trvající téměř půl století zanechala stopy jak ekonomické, tak i v myšlení lidí učících se nově se identifikovat s „novou“ Evropou. Východní Evropa byla dlouhou dobu pod vlivem Sovětského svazu a je rovněž velkou

měrou ovlivněna pravoslavným křesťanstvím. I jiné oblasti Evropy, jako je např. Balkán či Skandinávie mají svá specifika. Uvnitř státu se např. Němci museli sžít s novou identitou po sjednocení východního a západního Německa.

Zcela jistě by se dala nalézt řada jiných příkladů, všechny tyto lokální a oblastní identity zastřešuje právě jedna společná evropská identita. Klade si to alespoň za cíl.

Díky rozšiřování Evropské unie se rozšiřuje i její mocnost, dochází ke vzniku nadnárodních úřadů a institucí, jež jsou nadřazeny národním státům. Dochází tak sice k oslabení centrální moci států, ale také roste prostor pro regionální a hospodářský vývoj (Karlsson 1998).

5.4 Deklarace evropské identity jako oficiální dokument EU

V prosinci roku 1973 na summitu v dánské Kodani bylo rozhodnuto o evropské identitě díky sepsání Deklarace evropské identity. Úkolem shledání politických představitelů bylo řešení náhlé krize, která vyplynula v kontextu s problémy Brettonwoodského měnového systému a ropnou krizí. Základním principem někdejší evropské devítky se stala právě evropská identita. Klíčovým tvrzením bylo pocíťování odpovědnosti za zbytek světa, které mělo i své hierarchické vyjádření. Vůči ostatním evropským zemím byla Devítka nejvíce svou povinností vázána, o něco méně pak k zemím středomoří, Afriky a středního východu, na třetí místo se řadily Spojené státy americké, za nimi pak Japonsko a Kanada, s nimiž chtěla Devítka navodit spolupráci a otevřený postoj k diskuzi. Na předposlední místo žebříčku odpovědnosti Devítky se zařadil Sovětský svaz a poslední místa obsadila Latinská Amerika a Čína. (Strath 2002)

Deklarace evropské identity formulovala evropskou identitu na základě tří pilířů. Všechny pilíře jsou založeny na vnitřní unifikaci, totožnosti, společných znacích a vnitřní pospolitosti. První pilíř představoval společné dědictví a zájmy a určité povinnosti uvnitř asociace. Druhý pilíř představoval „dynamickou povahu“ evropské jednoty a třetí pilíř představoval rozsah, kterého Devítka docílila ve svém společném vystupování ve vztahu ke zbytku světa. (Burgess 2002)

Evropská identita měla ztvárnit nástroj jednoty a ustálení v mezinárodním řádu. Vzájemná podpora však spíše převažovala na národní, než nadnárodní úrovni. (Strath 2002)

5.5 Způsob vytváření evropské identity

Evropská identita musí za každých předpokladů narážet na limity způsobené absencí společné kultury, jazyka, tradic či pevně daného území. Evropská unie si dává za cíl při tvorbě evropské identity spojit národy, které se ovšem v historii utvářely v souladu s principy sociální kategorizace a toto rozdělení států světa pak představuje přehlednější a snazší orientaci. Z toho plyne, že si národy utvářely vlastní identitu, kdy se vymezovaly vůči sousednímu národu. I přes tyto bariéry však musí Evropská unie usilovat o budování evropské identity z důvodu legitimacy Unie.

Podle Minóna (Minón in Shore 2000) je problém evropského rozhodovacího procesu v tom, že žádný evropský lid vlastně neexistuje. Tím pádem úkonům Evropské unie týkajícím se evropského zájmu schází legitimita a není tak jasné, komu přesně mají evropské instituce sloužit. Také poukazuje na to, že v důsledku nepřítomnosti „evropského lidu“ není ani dostatek demokracie a na demokratických principech se Evropská unie zakládá.

Otázka evropské identity je již v podvědomí Evropské unie z minulosti. Tak např. v roce 1984 Evropská rada během zasedání Fontainebleau vyjádřila potřebu podporovat identitu Společenství. Na základě toho byl utvořen výbor s názvem „Evropa občanů“ pod vedením italského právníka Pietra Andonnina. Ten se řídil a vycházel z Tindemansovy zprávy z roku 1975, která požaduje ochranu základních lidských práv a práv Evropanů a solidaritu. Andonninův výbor dbal na používání symbolů, které charakterizovaly evropský integrační proces, jako jsou evropská hymna či evropská vlajka (Fiala, Pitrová 2003). Na základě s Andonninovými návrhy Společenství podporovalo ideu přátelství mezi jednotlivými evropskými městy a prosazovalo změny ve školství. Roku 1988 Evropská rada rozhodla změnit osnovy v předmětech dějepisu, zeměpisu, občanské výuky, literatury, jazyků a hudební výchovy tak, aby lépe vysvětlovaly na společnou historii Evropy.

Svojí identitu utváří Evropská unie na základě symbolické identifikace. Jednou z dalších možností vytvoření evropské identity bývá označováno zavedení jednotné evropské měny. Na společnou měnu jako konkrétní znak evropské identity nazírá řada autorů (Müller – Peters in Berenbrink, Garbuz, Thiel). Euro však doposud není zavedeno ve všech členských zemích Evropské unie. To je buď způsobeno tím, že si určité státy, jako Velká Británie a Dánsko, vyjednaly nebo nedosáhly konvergenčním kritériím a tím nejsou na přijetí eura dostatečně ekonomicky připraveny. Tím pádem by euro sloužilo k identifikaci pouze některým členským státům. Karlsson navrhuje spíše

vytvořit evropské veřejné mínění kvalitní informovaností obyvatel o dění v Unii, než se zaobírat zaběhnutou praxí (Karlsson 1998).

5.6 Kolektivní identita

Podle Martina Kohli (2000) je možné rozlišit čtyři možné stupně vnímání evropské identity. Prvním stupněm je na dokumentech založená politická tvorba evropské identity, druhý je vyvinut z tzv. myšlenky Evropy, dalším vyjádřením evropské identity je pak kulturní praxe, např. hymna a poslední možností uchopení evropské identity je jednotlivec a jeho vyjádření kolektivní evropské identity.

Někteří autoři (Calhoun 1994, Taylor 1989) odlišují osobní a kolektivní identitu nebo také hovoří o dvou rovinách lidské identity složené z identity kolektivní a osobní. Již na první pohled představuje evropská identita typ kolektivní identity. Bližší studium však může naznačit (Müller 2008), že osobní i kolektivní měřítko identity jsou v případě evropské identity nekompromisně propojeny.

Karel B. Müller ve své knize Evropa a občanská společnost (Müller 2008) tvrdí, že jádrem každé kolektivní identity je rozlišení na *my* a *druzí*. Shils vychází ze třech hlavních kódů konstruování kolektivní identity (Shills in Müller, 2008): kód občanského soužití, prvobytnosti a kód kultury či posvátnosti.

Jádrem občanského kódu kolektivní identity jsou běžné praktiky, tradice a institucionální mechanismy. Tento kód vyjadřuje hierarchické rozdíly mezi držiteli tradice, novými příslušníky a vnějšími osobami. Těm ovšem nejsou přisuzovány ani pozitivní, ani negativní vlastnosti. „*Problém hranice občanský kód řeší tím, že se o ní příliš nezmiňuje*“ (Müller 2008, s. 114). Tento kód nabízí vhodné předpoklady pro vytváření podmínek přijatelných ke konstrukci komplementárních a pozitivních identit.

Druhý typ je podobný již zmiňovanému primordialismu a nejvíce odpovídá etnickému pojetí národa. V tomto pojetí je kolektivita chápána jako dané a přirozené společenství osudu.

Nakonec v kulturním kódu kolektivní identity jde o vztah kolektivního subjektu k nadpřirozenému. Kolektivita je dána do souvislosti se stálou sférou posvátného.

„*Kolektivní identitu by bylo možné definovat jako průsečík subjektivních identit jednotlivců*“ (Appiah in Müller 2008, s. 94).

6. Politika EU a identita

Podle Fiala, Pitrová 2003 je smyslem strukturální politiky podporovat rozvoj regionů a vzniklé rozdíly mezi nimi zmenšovat. Následkem evropské regionalizace však dochází k oslabování národní identity. Karlsson považuje význam regionů za důležitý, což dokazuje tvrzením, že regionalizace Evropy dosahuje za hranice států a v důsledku toho oslabuje státní identity a posiluje identity menších útvarů. Karlsson také dodává, že je nejistý dopad existence regionů na Evropskou unii, což podkládá i tím, že regionalistická hnutí nejsou ve svých cílech stejná. Také nelze potvrdit případný pozitivní vliv regionů na evropskou identitu, díky přílišné regionalizaci by mohla dokonce být i větší „rozdobenost“ Evropy.

Již bylo mnohokrát řečeno, že evropské politické instituce evropskou identitu nemohou vytvořit, mohou však napomáhat navozovat kladné podmínky pro její konstrukci. A to hlavně tím, že budou napomáhat vymezovat evropské občanské společnosti.

Efektivita institucí iniciuje loajalitu a důvěru k těmto institucím. Projekt evropské identity je do určité míry závislý na efektivitě evropských institucí. Nejedná se však pouze o faktor tzv. instrumentální identity zajišťující ekonomické prosperity. V souvislosti s „evropskou“ hodnotou se nejedná pouze o ekonomický blahobyt většiny, také zajištění společenského postavení, spravedlnosti a míru (Habermas 2001, Lesaar 2001 in Müller, 2008). Význam těchto pojmů do určité míry závisí na budoucím reflexivním utváření zájmů a hodnot v rámci evropských občanských společností.

Jako druhý příklad lze uvést to, že participace směřuje k posilování sociální soudržnosti (Giddens, 1998 in Müller 2008). Účast ve veřejném životě směřuje ke zvýšení zájmů o veřejné záležitosti. To vytváří naprostý pocit přináležitosti k dané lokalitě i systému veřejného rozhodování. Nárůst rozsahu veřejné účasti může být dále stimulován rozšířením příležitostí takovychto zájmů a větší mírou otevřenosti politických institucí vůči veřejnosti. Podle Castellse (Castells, 2002 in Müller 2008) toho však není možné dosáhnout tím způsobem, že vyjmeme národní instituce z jejich současného legitimizačního zárodku, řešením se nabízí přenést evropské instituce blíže ke každodennímu životu a pocitům Evropanů. Zůstává samozřejmostí, že tento způsob vyžaduje aktivní spolupráci evropského, národního, regionálního i lokálního významu a institucí.

Evropská identita musí za každých předpokladů narážet na limity způsobené absencí společné kultury, jazyka, tradic či pevně daného území. Evropská unie si dává za cíl při tvorbě evropské identity spojit národy, které se ovšem v historii utvářely v souladu s principy sociální kategorizace a toto rozdělení států světa pak představuje přehlednější a snazší orientaci. Z toho plyne, že si národy utvářely vlastní identitu, kdy se vymezovaly vůči sousednímu národu. I přes tyto bariéry však musí Evropská unie usilovat o budování evropské identity z důvodu legitimacy Unie.

Podle Minóna (Minón in Shore 2000) je problém evropského rozhodovacího procesu v tom, že žádný evropský lid vlastně neexistuje. Tím pádem úkonům Evropské unie týkajícím se evropského zájmu schází legitimita a není tak jasné, komu přesně mají evropské instituce sloužit. Také poukazuje na to, že v důsledku nepřítomnosti „evropského lidu“ není ani dostatek demokracie a na demokratických principech se Evropská unie zakládá.

Otázka evropské identity je již v podvědomí Evropské unie z minulosti. Tak např. v roce 1984 Evropská rada během zasedání Fontainebleau vyjádřila potřebu podporovat identitu Společenství. Na základě toho byl utvořen výbor s názvem „Evropa občanů“ pod vedením italského právníka Pietra Andonnina. Ten se řídil a vycházel z Tindemansovy zprávy z roku 1975, která požaduje ochranu základních lidských práv a práv Evropanů a solidaritu. Andonninův výbor dbal na používání symbolů, které charakterizovaly evropský integrační proces, jako jsou evropská hymna či evropská vlajka (Fiala, Pitrová 2003). Na základě s Andonninovými návrhy společenství podporovalo ideu přátelství mezi jednotlivými evropskými městy a prosazovalo změny ve školství. Roku 1988 Evropská rada rozhodla změnit osnovy v předmětech dějepisu, zeměpisu, občanské výuky, literatury, jazyků a hudební výchovy tak, aby lépe vysvětlovaly na společnou historii Evropy.

Svojí identitu utváří Evropská unie na základě symbolické identifikace. Jednou z dalších možností vytvoření evropské identity bývá označováno zavedení jednotné evropské měny. Na společnou měnu jako konkrétní znak evropské identity nazírá řada autorů (Müller – Peters in Berenbrink, Garbuz, Thiel). Euro však doposud není zavedeno ve všech členských zemích Evropské unie. To je buď způsobeno tím, že si určité státy, jako Velká Británie a Dánsko, vyjednaly nebo nedosáhly konvergenčním kritériím a tím nejsou na přijetí eura dostatečně ekonomicky připraveny. Tím pádem by euro sloužilo k identifikaci pouze některým členským státům. Karlsson navrhuje spíše

vytvořit evropské veřejné mínění kvalitní informovaností obyvatel o dění v Unii, než se zaobírat zaběhnutou praxí (Karlsson 1998).

Přijetí identity ať už k regionu, národu či jinému shromáždění je nejučinnější, pokud probíhá přirozenou cestou, nejlépe však vychází-li z lidu. Postupy navozování evropské identity byly tvořeny hlavně seshora. To vedlo například k přijetí společných symbolů v rámci Evropské unie. Ovšem ty měly nejprve přiblížit Evropu občanům a utvořit vlastnosti a znaky národního státu. Proto se tedy nejedná o přirozený proces, spíše, jak již je výše zmíněno, vše je vytvářeno seshora.

Přijetí společných symbolů ještě evropskou identitu netvoří, ale jejich přítomnost dokazuje, že se Evropa prezentuje vůči zbytku světa jako společenství, které má společné hodnoty. Zrovna tak svět postupně začíná brát Evropu jako celek a ne jako kontinent složený z různě odlišných států rozdělených hranicemi. Pocit nově vnímané Evropy nemusíme registrovat, pokud budeme na našem území, ale jistě změnu spatříme na území mimoevropském (Euroskop – informační portál Úřadu vlády ČR).

Závěrem můžeme říct, že zaměření se na společné cíle může být jeden ze způsobů, jak docílit posílení evropské identity. Cíle to mohou být jak politické, vojenské či ekonomické, tak zcela jiné. Utvoření společných zájmů a jejich následné prosazení v kooperaci se všemi národy a to způsobem, kde nebude převládat nátlak a nadvláda jedněch nad ostatními. Mezi zájmy lze např. zařadit úsilí o udržení konkurenceschopnosti se Spojenými státy a dalšími prosperujícími ekonomikami. Jiné cíle pak lze spatřit v tvorbě společných opatření v oblasti životního prostředí, v otázkách organizované kriminality, přistěhovalectví a jiných problémech týkajících se evropských zájmů (Karlsson, 1998).

Karlsson je zastáncem toho, že za otce evropské integrace by neměli být považováni jen Jean Monet, Konrád Adenauer či Robert Schuman, ale také Josif V. Stalin. Díky němu a jeho politické moci byl v době studené války vytvořen pocit jednomyslnosti v oblasti západní Evropy. A protože měla západní Evropa svého nepřítele, mohla tím pádem ztotožnit své zájmy, které přispěly k utužení kolektivní identity.

Obyvatelé Evropy se nestanou Evropany jen na základě zavedení totožných symbolů, úřadů a institucí. Opravdové přijetí občanství nastává tehdy, když se občané sami mohou účastnit rozhodování. Ještě zmiňme slova Karlssona: „Evropská identita nespočívá v dějinách, ale v demokratickém zřízení. Zatím neexistují evropské odbory a

jiné zájmové organizace, ani evropské politické strany s členstvím přesahujícím státní hranice, ani žádná evropská veřejnost.“ (Karlsson, 1998, s. 130)

6.1 Změny a zánik identity

Stejně jako paměť pomáhá formování identity, tak antagonistický proces zapomínání může vést ke změnám, v krajních případech i k zániku identity. Přejímání kulturních prototypů v současném globalizovaném světě může oslabovat lokální individualitu a místní tradice. Nezachovávání některých zvyků a tradic a nepřipomínání si určitých událostí může vést k zapomnění a ztrátě historické paměti a identita se může novými motivy i měnit.

K velkým obměnám identity může docházet změnou nebo ztrátou držitelů identity. Ztráta mezičlánku ve skupinové paměti, nezám a odkaz předchozích generací občanů může vést ke zničení identity, případně ke ztrátě původní identity a vytváření identity nové. Jako příklad lze uvést odsun německého obyvatelstva po 2. světové válce, jenž znamenal odstranění stávajících sociálních vazeb v pohraničí včetně zániku kulturních tradic, etnografických specifik nebo náboženských zvyklostí (Kastner 1999 in Heřmanová, Chromý 2009). Zároveň docházelo k vytváření identity nové. Nové obyvatelstvo vneslo heterogenní sociální a kulturní hodnoty, jenž byly v dynamických procesech občanského soužití vzájemně porovnávány a měněny v nový sociokulturní systém. Daněk (2002) mluví o utvoření nové identity dosídlených obyvatel „přetavováním“ původních identit různých skupin obyvatel (Daněk 2002 in Heřmanová, Chromý 2009).

Přirozené lidské potřeby lze podle teorie Maslowa seřadit do hierarchického systému (Čáp, Mareš, 2001 in Heřmanová, Chromý 2009). Mezi základní potřeby patří také potřeby bezpečí a sociální potřeby, které lze dát do kontextu s přirozenou potřebou člověka „patřit někam“, tedy i s regionální identitou, protože regionální identita je vyjádření vztahu jedince a jeho sociálního i fyzického prostředí, jenž člověku přináší pocit bezpečí a uspokojuje jeho sociální potřeby. Díky sociální skupině je jedinec hodnocen a zároveň mu prostředí regionu nabízí příležitost uplatnění a seberealizace. Jedinec cítí potřebu „někam“ patřit a příslušnost k větším komplexům, jejichž trvání přesahuje čas lidského života, pomáhá k uvědomění spojitosti vlastní osobnosti. Regionální identita je tedy součástí přirozených potřeb jedince.

S pojmem identita se také setkáváme v kulturní geografii. Identita člověka je kulturně podmíněný konstrukt a v procesu enkulturace se jedinec ztotožňuje s určitou

kulturou. V literatuře se setkáváme s konceptem kulturní identity, kterou lze vnímat jako ztotožnění se nejen s kulturou, ale i s kulturní oblastí. Hranice dílčích kulturních oblastí nejsou úplně přesně vymezené a mnohdy neodpovídají ani administrativnímu členění, přesto jsou některé kulturní oblasti hodně vžitě v myslích lidí. Chromý (2003) připomíná, že formování regionální identity není zcela závislé na procesu institucionalizace daného regionu, např. tradiční kulturní území v České republice disponují silným regionálním vědomím obyvatel.

7. Modely evropské identity

7.1 Gerard Delanty

Zmiňme se nyní krátce o tvorbě tohoto významného sociologa. Gerard Delanty se zaměřuje na sociální teorii, kulturní analýzy sociálních a politických otázek, zajímá se především o srovnávací analýzy modernity v globální perspektivě. Delanty je autorem řadou knih a článků zabývajících se historií Evropy a její kulturou, píše také o evropském občanství, evropské identitě a kosmopolitismu. V letech 1996 - 2007 působil jako profesor sociologie v Liverpoolu, v současnosti je na univerzitě v anglickém Sussexu vedoucím katedry sociologie.

Delanty ve svém modelu předkládá čtyři hlavní pojetí evropské identity: morální universalismus, postnacionalismus, kulturní partikularismus a pragmatismus. Sám však již v úvodu naznačuje, že ani jeden z uvedených modelů podle jeho názoru neposkytuje odpovídající teoretické objasnění evropské identity. Navrhuje alternativní pojetí, dle něho daleko více odpovídající realitě, které nazývá kosmopolitismem.

7.1.1 Morální universalismus

Evropskou identitu lze podle morálního universalismu definovat v termínech všeobecných lidských hodnot jako je spravedlnost či lidská práva. V tomto pojetí je Evropa stavěna na morálních hodnotách, které mohou být spojeny v demokratické tradice morálního universalismu. I zakladatelé myšlenky evropské integrace Robert Schuman a Jean Monnet chápou Evropu jako takovou založenou na demokratických hodnotách, toleranci, politické umírněnosti a respektování lidských bytostí. Zrovna tak Rada Evropy a Charta evropské identity vyznávají stejný názor v humanitě, toleranci a bratrství jako základy evropské demokracie. Tento universalistický příklad identity je i prvkem dokumentů, jako jsou Evropské sociální charty (1989) nebo Evropské úmluvy o lidských právech (1950).

Když nebudeme brát v úvahu obecný souhlas ohledně demokratického významu, tak podle modelu morálního universalismu má universalistické pojetí evropské identity jen bezvýznamný kulturní obsah. Jde o slabý model vystavěný na tenké koncepci identity. Díky své slabosti tedy není vhodný k použitelnosti pro evropskou integraci.

7.1.2 Postnacionalismus

Zmíněný model formuluje evropské hodnoty v méně universalistických výrazech než předchozí model. Stejně jako u modelu předchozího se jedná o slabý koncept identity. Po obsahové stránce však identitu významně obohacuje její právní rozměr. Elementárně je tento model opět kulturně nestranný, cílem však je kompenzovat stávající etno-centrický rozsah kultury.

Model s sebou nese řadu nevýhod, jako je vytvoření spíše minimální identity formy, než obsahu, která očekává ustálené politické struktury bez základních sporů o kulturní identitě. Jelikož je založena na ústavní tradici, je složitě převeditelná na postkomunistické společnosti, kterým tato tradice chybí.

Tento model vychází z ústavních zvyků založených na národních státech, proto nemůže být snadno aplikovatelný na Evropskou Unii, protože Evropská Unie není ani národem, ani státem, ani národním státem. Je však spekulací, zda ústava může tvořit základ pro kolektivní identity. Model nemá výraznou ústavní dimenzi, ale je nutné brát v úvahu, že se o ni zřetelně opírá.

7.1.3 Kulturní partikularismus

Jak již samotný název napovídá, základním stavebním kamenem Kulturního partikularismu je kultura, jádrem evropské identity je tedy kulturní dědictví. Zmíněný model je zástupcem kulturní identity, kde universalismus ustupuje partikularismu. Identita je v modelu Kulturního partikularismu otázkou tzv. vysoké kultury civilizace stojící v rozporu k tzv. nízké populární kultuře (př. regionální kultura). Typické objasnění tohoto přístupu nalezneme u některých typů euro-nacionalismu nebo v evropské federalistické tradici. Kulturní partikularismus představuje oproti ostatním modelům jasně silnou identitu. Ta však musí odolávat mnoha problémům, z nichž zásadní je zmatení ohledně identity jako myšlenky, nebo jako „kolektivní reprezentace“ (Delanty 2002, s. 349).

Průběhem času byla evropská identita utvářena různými kulturami. Kulturní partikularismus se stal atraktivitou zejména pro euro-federalisty a je nutné podotknout, že bere v úvahu komunitaristické pojetí identity. Pakli-že kultura chybí, je to bráno jako příznak krize hodnot. Z toho důvodu je důležitým požadavkem civilizační představa evropské kultury. Lze spatřit určité napovídající projevy, kde Kulturní partikularismus se svojí vizí evropské identity ustupuje. V podstatě je možné tyto myšlenky shrnout

v tvrzení, že v průběhu času byla „nadřazená“ kulturní integrita opuštěna pro dobro povolení obecnějších kultur a vyhrála preference různosti před jednotvárností. Zvýhodnění různosti ovšem s sebou nese i rizika v podobě prohlubování problému ve smyslu k tvorbě relativistického pojetí kultury proti společenství a tím dopředu zamítá šanci na objevení jednotného základu.

7.1.4 Evropský pragmatismus

Model evropského pragmatismu je představou evropského národa. Na rozdíl od předešlých modelů hledá model evropský pragmatismus zdroje relativně v jednoduchosti, a sice způsobu života. Základem jsou spíše sociální a ekonomické aspekty života. Vzorovou ukázkou procesů a projektů napomáhající otevření prostoru pro posílení spolupráce mezi národními kulturami může být např. společný trh, odstranění hraničních kontrol nebo rozvoj turismu uvnitř Evropy. Pragmatismus se zde vyhýbá problematičnosti partikularismu a universalismu a nezavazuje se k morálnímu smyslu identity.

Evropský pragmatismus je brán jako slabý typ identity. Konkrétním příkladem nástroje modelu evropského pragmatismu může být euro, jelikož je vyhovující díky každodennímu použití a životem a může tak dopomoci konstrukci evropských kolektivních identit. Model pragmatičnosti rovněž klade důraz na občanskou společnost a demokracii. V porovnání demokracie a evropské integrace v pokračujících debatách převládá problém demokratického deficitu, avšak uvnitř uvedeného modelu je to objasněno tím, že v rámci transnacionálního stupně může jiný „druh“ demokracie uspět.

Považuji za důležité zmínit směr tohoto modelu k celkové institucionalizaci. Model evropský pragmatismus se v mnoha případech hodně podobá globální americké kultuře, kde je na rozdíl od Evropy jednotný jazyk a právě nepřítomnost jednotného jazyka je hlavní překážkou pro vznik čistě evropské identity. Euro, sport, turismus, to jsou projevy nové Evropy a patří do rámce kapitalistického konzumerismu. Faktem je, že je evropská identita spíš než mezi širokou veřejností k nalezení u evropských elit. Delanty tvrdí, že model Evropského pragmatismu, který je existující model evropské identity, snad nelze odmítat.

7.2 Přístupy k formování identity

Podle Larse-Erika Cedermana rozlišujeme 4 přístupy formování identity:

Etnonacionalismus, Postnacionalismus, Pan-nacionalismus a Ohraničená integrace.

7.2.1 Etnonacionalismus

První zmiňované formování identity zdůrazňuje postavení národního státu jako základního působiště vzniku politické identity. Zahrnuje primordialistické postoje, které se přou za národní stát jako holistickou kulturní entitu, ale také méně normativní ztvárnění kulturního působení na politiku. Společnou myšlenku vidí Cederman v tom, že národní stát může být spjat s předmoderními skutečnostmi, která stanovují neakceptovatelná omezení. Esencialisté si zakládají na emocionální síle, tradicích a vzpomínkách, které historicky dlouhodobě přetrvávají a nutí občany promyslet případný přechod k národnosti. Etnonacionalismus je díky svým charakteristikám často zaměňován za klasický nacionalismus.

Cederman se odvolává na jednoho z nejvlivnějších pozorovatelů „obrození národů“ Anthonyho D. Smitha, autora řady děl o nadnárodní integraci. Je odpůrcem kosmopolitismu a upozorňuje na neschopnost globálních kultur oslovit dostatečně velké množství populace. Proto je multikulturní usilování o překonání národního státu pro nedostatek historické hloubky a neschopnost oslovit většinu populace a vzbudit v nich politickou věrnost odsouzeno k porážce.

Evropská unie je podle Smitha něco obdobného. Není totiž zcela jasné, co přesně je obsahem evropské kulturní identity. Základy evropské kultury stejně jako jednotné evropské politické zvyky založené na římské pravomoci a politické demokracii nejsou podle Smitha adekvátní „jednotě rozmanitostí“, ale „rodině kultur“ (Smith 1995, s. 125 in Cederman 2001).

7.2.2 Postnacionalismus

Model postnacionalismus představuje zástupce konstruktivistického přístupu a má zcela rozdílný názor na možnost zisku kladného výsledku jiné než národní identity. Postnacionalisté nahlízejí na spor nadnárodních identit s daleko většími šancemi a vyhlídkami. Esencialisté vyzdvihují kulturu jako výchozí bod, zato konstruktivisté hájí teorii, že prioritu má politika jako funkční odpověď na materiální výhrady produkce. Moderní spojení vytvořila národní stát, ale při současném pokračování technologie ve

svém vývoji si politické organizace udrží svou pozici zvyšováním váhy své úrovně. Postnacionalisté zdůrazňují ve své koncepci vhodnost a konečnou nevratnost politické integrace mimo pole velikosti národního státu (Cederman 2001).

7.2.3 Pan-nacionismus

Pan-nacionalismus předpokládá jiné entity kultury, které byly vytvořeny díky dlouhodobé etnické geneze. Tím se liší od politické manipulace načrtnuté konstruktivní myšlenkou. Pan-nacionalistické stanovisko se přiklání k zhmotnění rodiny kultur v organické termíny. Příkladem může být teze Samuela Huntingtona „střed civilizací“, kterou Huntington cituje jako *„nejvyšší kulturní skupiny lidí a jako nejširší úroveň identity lidí ještě před tou, která odlišuje lidské bytosti od jiných druhů“* (Huntington 1993, s. 24). Huntington na podporu esencialistické argumentace zastává tvrzení harvardských politických vědců objasňující odlišnosti mezi civilizacemi jako základní a reálné. Civilizace se navzájem odlišují především náboženstvím, dále pak historií, tradicí či kulturou.

Tento esencialistický postoj nikdy nebyl zastáván menšinou analytických supranacionalistů, což díky dominanci ekonomiky v souvislosti evropské integrace není nic neočekávaného. Dále to pak jsou budovatelé politik využívající argumentace pan-nacionismu na evropském významu. Skutečnost je taková, že nemálo kulturních činností Evropské komise implicitně a mnohdy i explicitně závisí na jednotné evropské kultuře (Cederman 2001).

7.2.4 Ohraničená integrace

Postnacionalisté na rozdíl od etnonacionalistů zdůrazňují přetrvávající sílu národních států ze zcela jiných důvodů. Jako hlavní argument uvádějí stabilitu politických identit tvořeny politikou a jinými úkony. Zmíněné politické identity jsou ústřední pro formování národa. Důležité je dosažení rovnováhy představené národním státem. Z toho důvodu tento typ zamítá nahrazení identit, které již existují. Model ohraničení integrace ukazuje stát jako prvořadého ochránce identit. Za obnovení a udržování politických identit jsou odpovědní především politické instituce, částečně pak i stát.

Podle Cadermana zcela ne všichni konstruktivisté věří, že politické identity jsou ze základu pomíjivé. V souvislosti s tím zmiňme i myšlenky Ernesta Gellnera, který

objasňuje národní identitu jako účelnou odpověď na požadavek modernity. Dále pak dle Gellnera poskytuje stát klíčovou hodnotu kulturní reprodukce v moderním světě a věří v oboustranný vztah mezi politikou a kulturou.

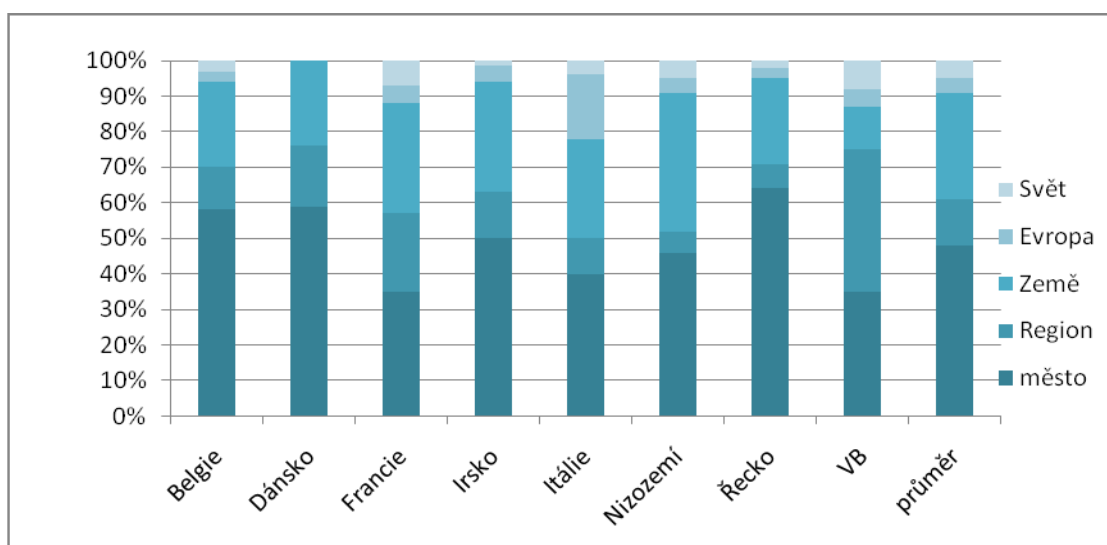
Postnacionální snaha o izolaci politiky a kultury musí podle ohraničené integrace dojít k tomu názoru, že lidem záleží na kultuře, přičemž kultura potřebuje být spravována centralizovanými organizacemi a do velké míry vyžaduje jednotnou úpravu (Gellner, 1983). Nezbytným závěrem tohoto argumentu je přetrvání nacionalistického imperativu o souladu kultur a politických jednotek a tím je jisté, že se nedá očekávat konec éry nacionalismu (Cederman 2001).

8. Výzkum evropské identity

8.1 Eurobarometr

Již od roku 1973 vydává Evropská unie, respektive Evropská komise, dvakrát do roka standardní Eurobarometr (EB). Nejprve byl zpracován jako způsob zlepšení komunikační a informační strategie Evropské unie. V dnešní době se jedná o sérii průzkumů veřejného mínění, které zadává sekce Analýz veřejného mínění výše zmiňované Evropské komise. Průzkumy se provádějí z osobních rozhovorů uskutečněných s respondenty ve všech členských zemích. Jedná se o prospěšný nástroj pro poznání veřejného mínění ze zemí Evropské unie o tématech týkajících se současnosti, jako je klasifikace Evropské unie, její výhody či nevýhody, názory na její rozšíření apod., patří sem ale také téma evropská identita. Identita je v EB zpravidla vyjádřením dojmu členství v politické nebo kulturní skupině (Kohli 2000).

V Eurobarometru se otázka zaměřená na identitu poprvé objevila v roce 1975, následně pak v roce 1978 a 1979. Otázka zněla: „Ke které z následujících geografických oblastí si myslíte, že patříte na prvním místě: městu, regionu, zemi, Evropě či světu?“ Jak je vidět v grafu č. 1, odpovědi všech uvedených států byly takřka podobné, nejvíce se obyvatelé ztotožňovali s městem a kromě Velké Británie také se svou zemí. Pomyslnou třetí příčku obsadil region, s Evropou a světem se zmiňovaní respondenti ztotožňují z uvedených možností nejméně, v případě respondentů Dánska byly hodnoty těchto dvou geografických oblastí nulové. (Duchesne – Frogner 1995:195)

Obr. č. 2: Odpovědi respondentů na otázku: „Ke které z následujících geografických oblastí si myslíte, že patříte na prvním místě: městu, regionu, zemi, Evropě či světu?“ zdroj: autorka dle Duchesne – Frogner 1995: 196

Otázka však byla následně přeformulována díky znepokojujícím výsledkům. Ukázalo se, že evropská a národní identita mezi sebou nemohou soupeřit. V nové verzi otázky byly tyto dvě identity kombinovány a každá z geografických oblastí byla dotazována jednotlivě. Nová verze otázky pak v letech 1982 až 1992 zněla: „Přemýšlíte někdy o sobě nejen jako o /národnost podle země, ve které byl dotazník uváděn/ ale také o Evropanovi?“ Na výběr byly tři možnosti – často, někdy, nikdy. Ve sledovaném období využila možnosti „nikdy“ méně než polovina dotazovaných, což bylo pozitivním výsledkem. (Duchesne – Frogner 1995:198)

Roku 1992 došlo k další obměně otázky. Hlavním cílem bylo přiblížit se k reálné situaci Evropy jako pokračujícího projektu. Otázka byla zaměřena na to, zda budou respondenti v budoucnosti pouze příslušníkem svého národa, příslušníkem svého národa a Evropanem, Evropanem a příslušníkem svého národa nebo pouze Evropanem? Výsledky jednoznačně prokázaly významnost národní identity respondentů, zrovna tak vysoké procento dotazovaných hlasovalo pro svůj národ a Evropu. Pro zbylé dva případy hlasovalo jen malé procento respondentů, samotná Evropa dopadla v hodnocení nejhůře.

Poslední dobou se i v rámci Eurobarometrů vyskytují souborné otázky zaměřující se na evropskou identitu, potažmo její obsah. Je snahou odhalit povahu a podstatné prvky evropanství.

V tabulce č. 1 vidíme procentuální znázornění odpovědí respondentů, jak vnímají nejdůležitější hodnoty a které hodnoty nejlépe charakterizují Evropskou unii. Znázorněn je průměr odpovědí EU 27 z podzimu 2010. Nejmarkantnější rozdíl lze spatřit u položky „respekt k lidskému životu“, největší shoda pak u „právního řádu“.

To, že se otázky v průběhu let několikrát změnilly, měly zjistit minimálně zárodky evropské identity mezi obyvatelstvem EU, než že by šlo o zlepšení svého významu. Pokud by znění otázky zůstalo stejné, mohl se vývoj evropské identity nepřetržitě sledovat již od roku 1973, tedy od doby vzniku Eurobarometru. Ovšem díky neustálé obměně znění otázky je to zcela nemožné a data poskytují řadu různých, nepravidelně se objevujících sad otázek ukazující jen nedokonalý obraz evropské identity.

Jistá shoda v demografických údajích je zaznamenána u skupin, které se hlásí k evropanství a evropské identitě. Pokud jde o pohlaví, pak muži jsou ti, kteří se více vnímají jako Evropani. K evropské identitě se hlásí spíše mladší obyvatelé, sebepojetí

být Evropanem se u starších osob ztrácí. Co se týče vzdělání, pak platí, že čím vyšší, tím více apelují na evropanství. Pozitivně jej také vnímají lidé s vyšším příjmem.

Tab. č. 1: Hodnoty občanů a hodnoty EU

	Nejdůležitější hodnoty občanů v %	Hodnoty nejlépe charakterizující EU v %
Lidská práva	47	38
Mír	44	35
Respekt k lidskému Životu	41	14
Demokracie	29	38
Osobní svoboda	23	12
Právní řád	22	25
Rovnost	19	13
Solidarita, podpora druhých	15	20
Tolerance	15	11
Sebenaplnění	10	4
Respekt k jiným Kulturám	8	18
Náboženství	6	3
Nic z toho	0	3
Neví	1	9

Zdroj: EB 74

8.2 Jiné výzkumy evropské identity

Nejen díky Eurobarometru probíhají výzkumy evropské identity, existuje řada kvalitativních výzkumů, které se snaží odhalit skutečný stav evropské identity.

Významným projektem se v letech 2001 až 2005 stal Orientations of Young Men and Women to Citizenship and European Identity, který se uskutečnil ve 13 vybraných městech Evropy, kdy výzkumné šetření ukázalo podobu evropské identity u mladých lidí ve věku 18 až 24 let. Výsledky šetření potvrdily význam jazykového

vzdělávání a projektů podporujících cestování. Tvůrci tedy apelují na to, aby politika v těchto oblastech aktivně začlenila mladé lidi s různým stupněm vzdělání i zaměření.

Druhým příkladem uvádím kritiku Michaela Brutera, jenž poukazuje na celkovou neadekvátní nedostatečnost a podhodnocenost šetření zaměřená na objevení masové evropské identity. (Bruter 2003) Podle Brutera má mnoho autorů snahu pokládat na stejnou úroveň podporu evropské integrace a evropskou identitu. Jiní pak zakládají výzkumy na složitých datech zpracované výše zmiňovaným nepřiliš dokonalým průzkumem veřejného mínění EB. Ve svých výzkumech se Bruter zaměřuje na symboly Evropské unie a na dobré a špatné zprávy o Evropě. Pro získání potřebných dat využívá srovnání experimentálních studií, které byly vytvořeny v několika evropských zemích. Bruter popisuje kulturní a občanské složky evropské identity, podle něj dva zcela odlišné komponenty. Výsledky poukazují na to, že respondenti se ztotožňují jak s Evropou, tak s EU spíše po občanské stránce. (Bruter 2003)

9. Výzkum evropské identity studentů UP Olomouc

Šetření bylo uskutečněno na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci mezi studenty všech oborů a programů. Při samotné realizaci vlastního dotazníkového šetření bylo rozdáno 230 dotazníků, z nichž se jich navrátilo 189 a 17 jich bylo znehodnoceno nebo nevyplněno tak, že nemohly být použity. V konečném součtu tedy bylo vyhodnoceno 172 platných dotazníků.

9.1 Charakteristika dotazníku

Dotazník k této diplomové práci je sestaven na základě informací Miroslava Chrásky (Chráska 2007), inspirován je i tvorbou významných českých autorů (Drbohlav 1990a, Siwek 1988). Zařazeny jsou zde kontaktní otázky (otázky zjišťující fakta), které jsou umístěny v úvodu dotazníku a kontrolní otázky (3. až 18. otázka). Většinou se jedná o uzavřený typ otázek, kde respondenti vybírali ze dvou a více možností. Tři otázky pak tvoří otevřený typ (umožňující volnou tvorbu odpovědi) a tři otázky polootevřený typ (kombinace otevřeného a uzavřeného typu otázky). Uzavřené typy otázek jsou voleny také z důvodu jednoznačnosti a nezavádějící klasifikace. Zásady při realizaci dotazníku M. Chráska (2007) popisuje tak, že otázky musí být stručné, srozumitelné a úměrné věku respondenta. Otázky jsou položeny jednoznačně, nedochází k dvojsmyslům a sestaveny tak, aby bylo možné zjistit a zpracovat z vyplněných dotazníků dostatečné informace a odborná data. Pořadí otázek je dobré upřednostnit z hlediska psychologického, proto jsou nejjednodušší otázky, nad kterými respondent nemusí dlouho přemýšlet, řazeny v úvodu, dále následují dotazy kontrolní.

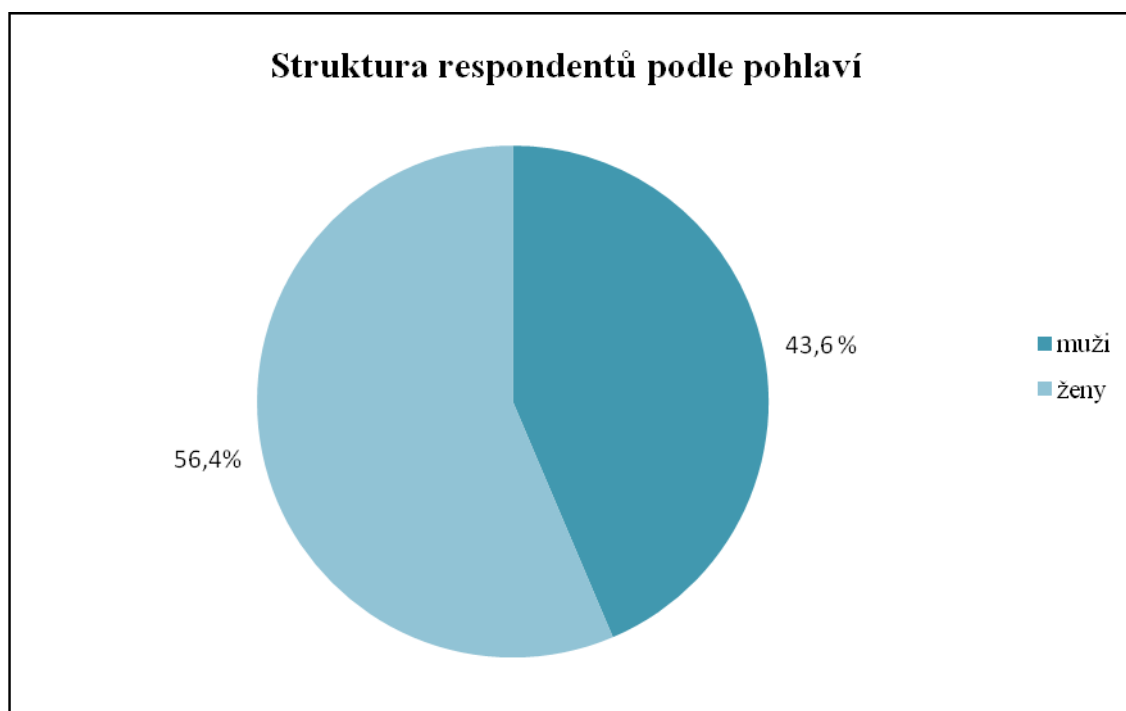
První čtyři otázky jsou zaměřeny na identifikační údaje o respondentech, zbylých 14 otázek se pak zabývá samotným výzkumným úkolem této práce.

Úvod dotazníku tvoří základní identifikační údaje o respondentech, tedy pohlaví a věk. Následují otázky na místo narození a místo trvalého bydliště, které jsou pak hojně využity a různě porovnávány i v následujících otázkách. Respondenti uvedli bydliště nalézající se ve všech třech historických českých zemích, ovšem hierarchické celky všechny zastoupeny nebyly, nikdo z respondentů nepochází a ani v současnosti nebydlí v Plzeňském a Karlovarském kraji. V pořadí pátá otázka zjišťuje, do jaké míry se respondenti cítí být spjatí s obcí svého narození a dětství, s obcí, kde teď žijí, se svým regionem či krajem, s celým územím České republiky, s Evropou a s Evropskou unií,

přičemž u každé položky měli na výběr ze čtyř variant- vůbec ne, částečně, úplně a nevím. Následující polootevřená otázka se týká hlavního důvodu stěhování se od rodičů, kde měli respondenti na výběr z osmi možných důvodů, devátá byla možnost vlastní volby. Otázka další pak zjišťovala, kde budou respondenti žít v jejich třiceti letech, přičemž měli možnost volit z osmi položek (čtyři položky byly zaměřeny na území České republiky, tři položky pak na zahraničí a ke zbývajícím položkám se respondenti mohli uchýlit, pokud sami neměli jasno, tedy k variantě „nevím“. Devátá otázka zjišťuje to, zda dotazovaní považují pět zemí v nabídce za evropské, ovšem nejedná se o poznatek, spíše o subjektivní názor či intuitivní cítění. Otázka další pak zjišťuje, nakolik je pro respondenta důležité členství v Evropské unii, zavedení měny euro, geografická poloha státu a hodnoty a tradice. V pořadí jedenáctá otázka si klade za úkol zhodnotit význam jednotlivých uvedených témat (životní prostředí, pracovní a vzdělávací příležitost, veřejné služby a zařízení, chudoba, rovnost mezi muži a ženami, terorismus, diskriminace národnostních menšin, práva zvířat, sjednocení Evropy, kvalita a obsah vzdělávání) a hned na to navazující otázka zjišťuje, jak často respondenti uvedená témata probírají. Následující dvě otázky na sebe opět navazují. Nejprve se ptám, zda doma respondenti hovoří nářečím, pokud vyberou možnost „ano“, v další části pak doplní, o které nářečí se jedná. Třináctá otázka je zaměřena na hrdost území, respondenti mají posoudit, do jaké míry se cítí být příslušníkem kulturního regionu, Slovákem, Čechem, „Čechoslovákem“ a Evropanem. Ve čtrnácté otázce dotazovaní hodnotí význam dopadu členství v Evropské unii pro ně samotné, region, Prahu a pro celou Českou republiku, otázka patnáctá nabízí stejné možnosti, pouze se liší v zadání, a sice zda respondenti vidí dopad členství pozitivně nebo negativně. Výsledky předposlední otázky nám mají říci, jak často respondenti přemýšlí osobě jako o občanu města nebo obce, o občanu České republiky, o evropském a světovém občanu. Poslední otázka je pak nejrozsáhlejší co do počtu informací o respondentovi, tak i časově. Obsahuje šestnáct položek a každá z nich má čtyři možnosti volby, respondenti přiřazují k položkám prioritu od méně důležitého po velice důležitý podle jejich přesvědčení. Jedná se například o to, zda je či není pro ně důležité vzdělání, plánované zaměstnání, ale také rodinné vztahy, partner, sexualita, místo narození, nebo třeba občanství EU.

9.2 Charakteristika zkoumané vzorky

Základní identifikační údaje o dotazovaných, jsou jejich pohlaví, věk, narození a místo bydliště. Celkově bylo osloveno 172 studentů Přírodovědecké fakulty UP Olomouc. Z hlediska pohlaví bylo dotazovaných 56,4 % žen a 43,6 % mužů (obr. č. 3 a tab. č. 2.)

Obr. č. 3: Struktura respondentů podle pohlaví

Tab. č. 2: Struktura respondentů podle pohlaví

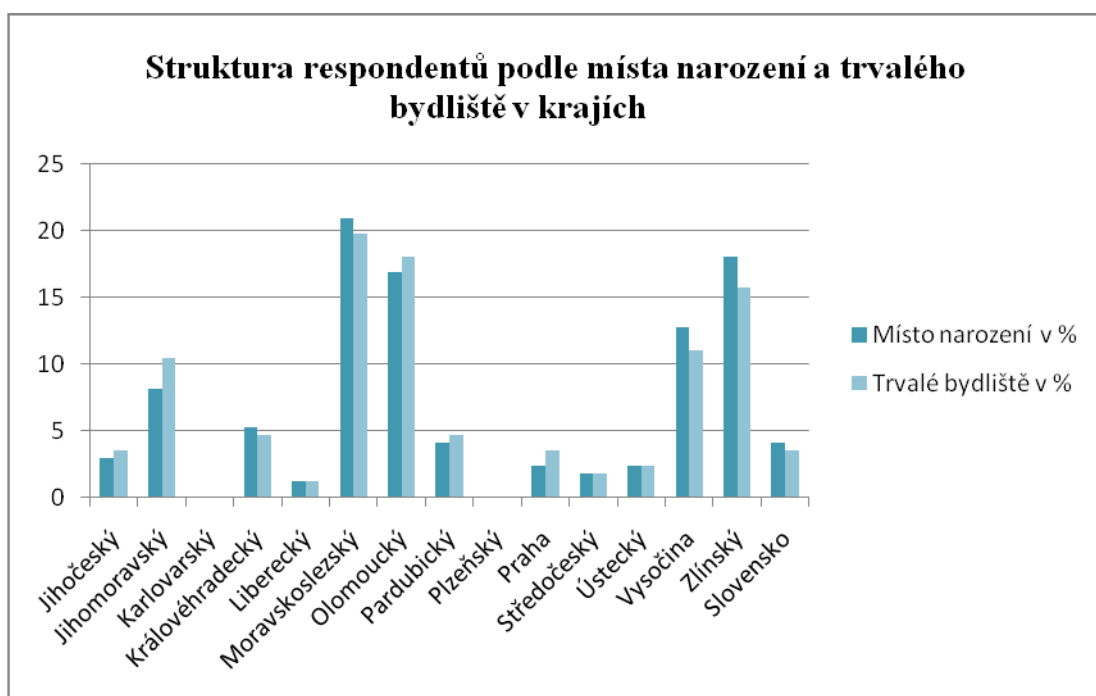
Pohlaví	Celkový počet	Podíl
Ženy	97	56,4%
Muži	75	43,6%

Co se týče věkové kategorie respondentů, dotazníky vyplnili studenti ve věku 19 až 29 let. Největší zastoupení bylo ve věku 20 až 24 let, přičemž většina dotazníků (45) byla vyplněna studenty, kterým je 23 let. Věk 19 až 24 let odpovídá normálu studia na vysoké škole, přesto nad hranici 25 let vyplnilo dotazníky ještě 21 studentů.

Tab. č. 3: Struktura respondentů podle věku

Věk	Počet respondentů
19	2
20	24
21	23
22	39
23	45
24	18
25	10
26	3
27	4
28	2
29	2

Z hlediska místa narození a místa bydliště v krajích převažují území Moravy. I přesto, že byly dotazníky studentům rozdávány náhodnou formou, je zřejmé, že místo působení, tedy Olomouc, je na výsledcích znát, není to ale v žádném případě zavádějící. Ze 172 dotazovaných respondentů se nikdo nenarodil ani nebydlel v Karlovarském ani Plzeňském kraji.

Obr. č. 4: Struktura respondentů podle místa narození a trvalého bydliště v krajích

Nejvíce dotazovaných se narodilo v Moravskoslezském kraji (36), trvalé bydliště ve stejném kraji pak mělo o dva respondenty méně (34).

Místem narození i místem trvalého bydliště se co do počtu respondentů řadí do popředí i Zlínský a Olomoucký kraj a kraj Vysočina. V rámci jednoho kraje pak činily rozdíly mezi místem narození a místem trvalého bydliště hned v devíti případech na území České republiky, desátým pak bylo Slovensko. Na území Slovenska se narodilo sedm z dotazovaných, trvalé bydliště tam stále má šest z nich. Počet respondentů s místem narození a s místem trvalého bydliště zůstal stejný v Libereckém, Středočeském a Ústeckém kraji. V Jihomoravském kraji je pak rozdíl v místě trvalého bydliště u respondentů o čtyři vyšší, než v místě narození, ve Zlínském kraji je pak tomu naopak, tam je rozdíl o čtyři menší.

Tab. č. 4: Struktura respondentů podle místa narození a trvalého bydliště v krajích

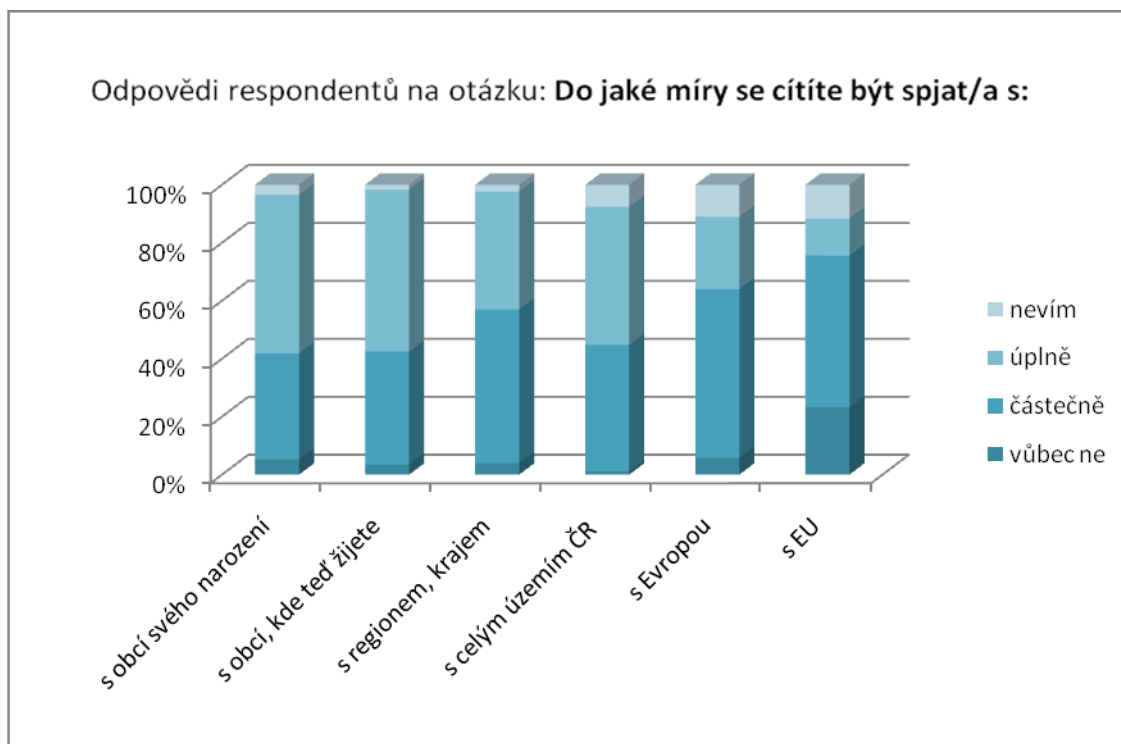
Kraj	Místo narození	Podíl v %	Trvalé bydliště	Podíl v %
Jihočeský	5	2,91	6	3,49
Jihomoravský	14	8,14	18	10,47
Karlovarský	0	0,00	0	0,00
Královéhradecký	9	5,23	8	4,65
Liberecký	2	1,16	2	1,16
Moravskoslezský	36	20,93	34	19,77
Olomoucký	29	16,86	31	18,02
Pardubický	7	4,07	8	4,65
Plzeňský	0	0,00	0	0,00
Praha	4	2,33	6	3,49
Středočeský	3	1,74	3	1,74
Ústecký	4	2,33	4	2,33
Vysočina	22	12,79	19	11,05
Zlínský	31	18,02	27	15,70
Slovensko	7	4,07	6	3,49
Celkem	172	100,00	172	100,00

9.3 Analýza výsledků dotazníkového šetření

Dotazník byl sestaven ze 14 otázek zaměřených na regionální a evropskou identitu.

Míra spjatosti respondentů s místem svého života

Zajímalo nás, do jaké míry jsou respondenti svázáni s obcí svého narození, svého bydliště, s regionem, celým územím ČR, Evropou a Evropskou unií.

Obr. č. 5: Odpovědi respondentů na otázku: Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:

Většina je s obcí svého narození spjata úplně, zhruba třetina je spjata částečně, devět respondentů vůbec ne a šest nevědělo. Podobně tomu tak bylo i v odpovědích druhé položky, a sice spjatost s obcí, kde momentálně respondenti žijí. S regionem či krajem je úplně spokojeno 41 %, 53% respondentů je spokojeno částečně, sedm z dotazovaných respondentů není spokojeno vůbec a čtyři respondenti z celkového počtu nevěděli. Tuto otázku jsem rozpracovala nejen jako odpovědi respondentů, ale také na jejich místa narození a místa bydliště. Z toho jsem pak zjistila, že nejméně spokojeni jsou s obcí svého narození i s místem bydliště respondenti ze Slovenska, nejvíce pak byli spokojeni studenti z Pardubického a Jihomoravského kraje. Respondenti z těchto krajů pak byli spokojeni nejen se svými místy narození a bydliště, ale i se svým regionem. Naopak nejméně spokojeni byli svým regionem respondenti

Zlínského kraje. S celým územím České republiky se necítí vůbec spjata 2 respondenti, přičemž možnosti úplně a částečně byly takřka vyrovnány. S Evropou se většina respondentů cítí spjata částečně, úplně pouze čtvrtina z dotazovaných. S Evropskou unií se úplně ztotožnilo pouze dvacet dva z dotazovaných, téměř třetina se s ní však neztotožnila vůbec.

Tab. č. 5: Odpovědi respondentů na otázku: Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:

Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:				
	Vůbec ne	Částečně	Úplně	Nevím
s obcí svého narození	9	63	94	6
obcí, kde teď žijete	6	67	96	3
s regionem, krajem	7	91	70	4
s celým územím ČR	2	75	82	13
s Evropou	10	100	43	19
s EU	40	90	22	20

Motivace stěhování respondentů z místa bydliště (od rodičů)

Další otázka zařazená do dotazníku zněla: Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod? Otázka je otevřeného typu, respondenti mohli vybírat z osmi uvedených položek, pokud jim žádná nevyhovovala, mohli uvést devátou položku podle svého výběru. Navzdory jednoduchosti tato otázka dělala respondentům problémy, největší problém prý bylo zvolit pouze jednu možnost, a tak nakonec volili možností více. Proto i výsledná čísla nedávají součet 172, tedy celkový počet respondentů, dotazovaní často volili více jak jednu možnou položku. Pokud někdo zvolil více jak jednu možnost, byly to zpravidla možnosti práce a nedostatek příležitostí v místě bydliště. Opět jsem se zaměřila na místo trvalého bydliště respondentů a nejvíce tyto kombinace používali respondenti z Olomouckého a Moravskoslezského kraje, přičemž v Olomouckém kraji je míra nezaměstnanosti 10,2 % a v Moravskoslezském kraji je míra nezaměstnanosti ještě o 0,5 % vyšší. Tyto dva kraje jsou v žebříčku nezaměstnanosti na druhém a třetím místě, nejvyšší míru nezaměstnanosti v roce 2011 ukazuje Ústecký kraj (www.csu.cz). Dále studenti upřednostňují vzdělávání, což ovšem může být důvod ke stěhování pouze dočasný. Velkou míru také kladli na získání nezávislosti a vlastního domova. Pokud respondentům nevyhovovala ani jedna z možností, mohli si sami zvolit možnost „jiné“.

kteřou pak definovali. Ve všech třech případech respondenti uvedli, že by se z domu nestěhovali.

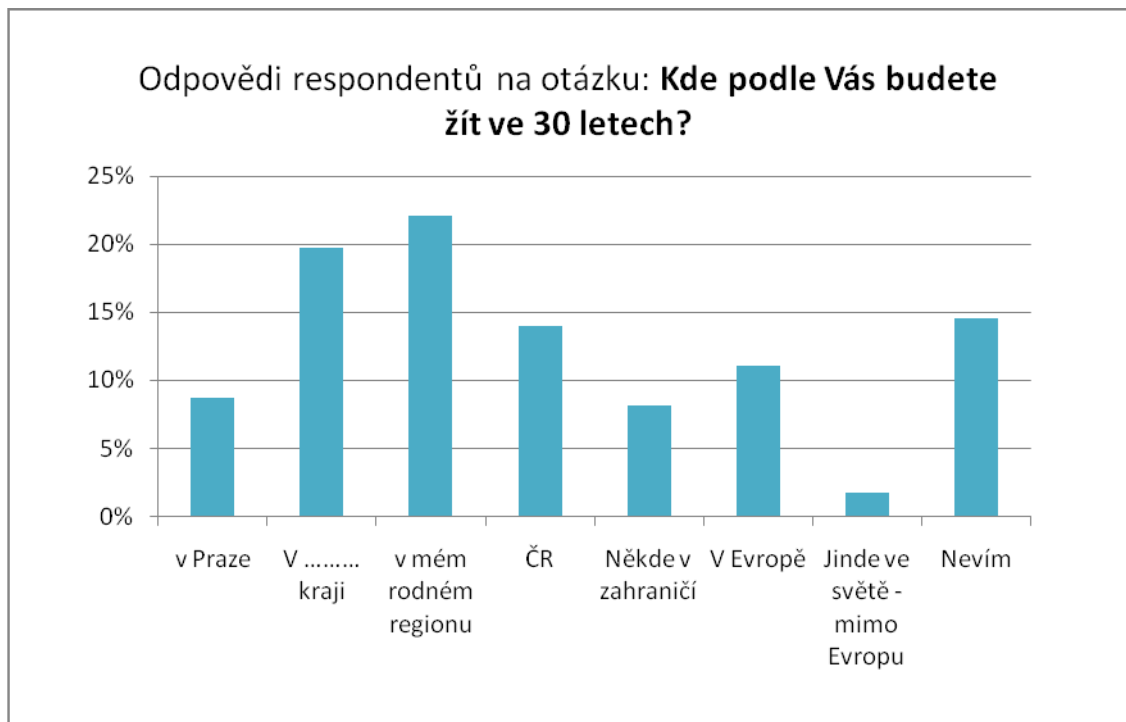
Obr. č. 6: Odpovědi respondentů na otázku: Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?

Tab. č. 6: Odpovědi respondentů na otázku: Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?

Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?	
	Počet odpovědí
Vzdělávání	38
Práce	42
Stěhování za partnerem/partnerkou	29
Získat nezávislost/svůj vlastní domov	37
Nedostatek místa u rodičů/rodinné problémy	17
Přinutí mě rodiče	18
Nedostatek příležitostí v místě bydliště	39
Nevím	12
Jiné	3

Budoucí místo bydliště respondentů

V další části dotazníku respondenti odpovídají na otázku: Kde podle Vás budete žít ve 30 letech? Otázka je zaměřena do budoucnosti a navzdory věku dotazovaným, z nichž mnozí mají do 30 let ještě spoustu času, přesto se zdá, že mají o svém budoucím působení jasno nebo alespoň představu.

Obr. č. 7: Odovědi respondentů na otázku: Kde podle Vás budete žít ve 30 letech?

Dalo by se očekávat nejvíce odovědí v položce „nevím“, ale tu zvolilo 14,5 %. Nejvíce respondentů zvolilo možnost svého rodného regionu, následně pak kraj, ve kterém pravděpodobně ve 30 letech budou žít.

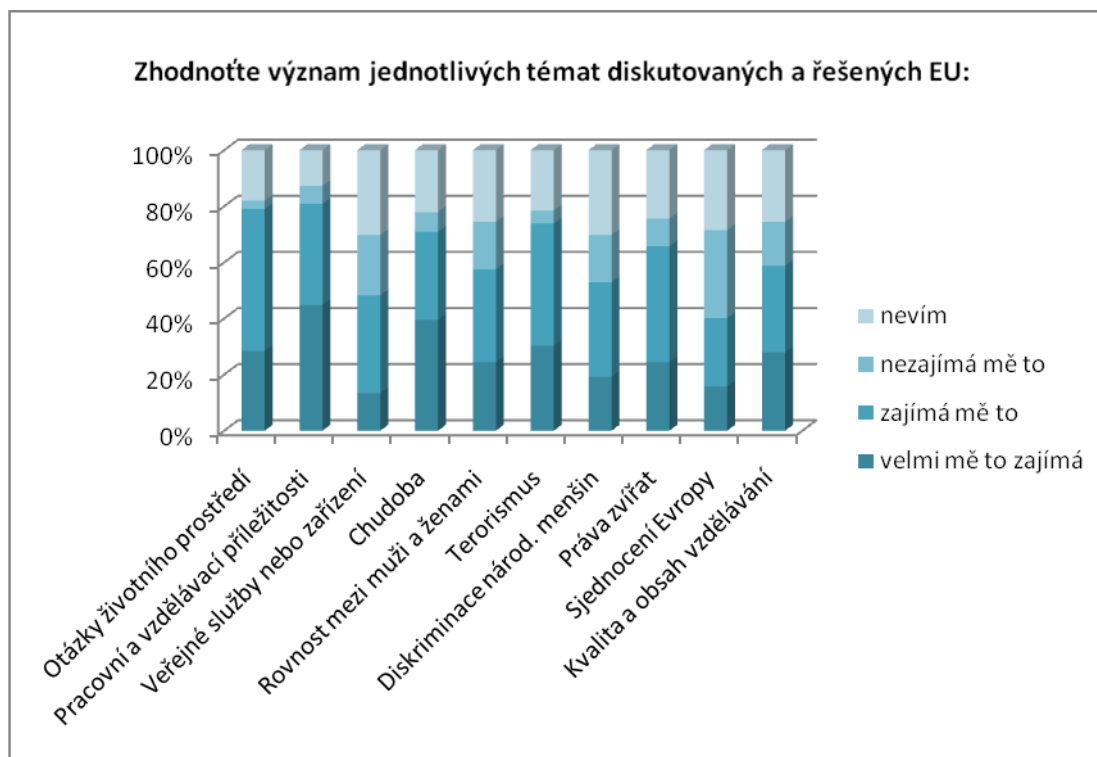
Tab. č. 7: Odovědi respondentů na otázku: Kde podle Vás budete žít ve 30 letech?

Kde podle Vás budete žít ve 30 letech?	
	Počet odovědí
v Praze	15
V kraji	34
v mém rodném regionu	38
ČR	24
Někde v zahraničí	14
V Evropě	19
Jinde ve světě - mimo Evropu	3
Nevím	25

Z 34 možností zvolilo 19 respondentů Olomoucký kraj, 5 respondentů Královéhradecký kraj, 4 respondenti Moravskoslezský kraj, 4 respondenti Jihomoravský kraj a 2 respondenti kraj Vysočina. Daleko více respondentů by rádo bydlelo v Praze, než ti, kteří zde mají trvalé bydliště. V zahraničí by chtělo žít 36 z dotazovaných, z toho 3 respondenti i mimo Evropu.

Prioritní témata EU v názorech respondentů

Následující otázka je zaměřena na význam uvedených témat diskutovaných a řešených Evropskou unií, které hodnotí respondenti ve čtyřech nabízených možnostech, zda je to zajímavá, zajímavá velmi, nezajímá nebo opět mohou volit možnost nevím.

Obr. č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:

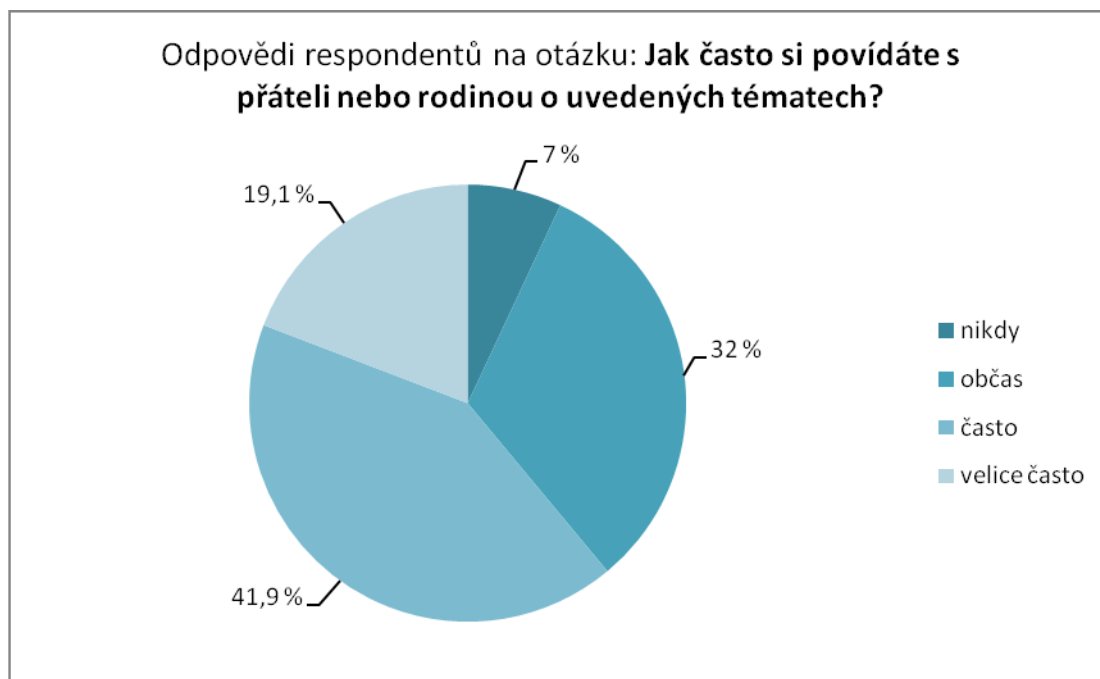
Respondenti mají hodnotit celkem deset položek. Absolutně nejvíce studenty zajímají pracovní a vzdělávací příležitosti. Tento názor může být ovlivněn tím, že dotazník byl rozdáván na akademické půdě. Dále pak otázky životního prostředí, chudoba a terorismus. Nejmenší význam diskutovaný EU pak respondenti přikládají ke sjednocení Evropy, dále pak veřejným službám nebo zařízením.

Tab. č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:

Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:				
	Velmi mě to zajímá	Zajímá mě to	Nezajímá mě to	Nevím
Otázky životního prostředí	49	87	5	31
Pracovní a vzdělávací příležitosti	77	62	11	22
Veřejné služby nebo zařízení	23	60	37	52
Chudoba	68	54	12	38
Rovnost mezi muži a ženami	42	57	29	44
Terorismus	52	75	8	37
Diskriminace národ. menšin	33	58	29	52
Práva zvířat	42	71	17	42
Sjednocení Evropy	27	42	54	49
Kvalita a obsah vzdělávání	48	53	27	44

Diskutovanost prioritních témat EU respondenty

Navazuje otázka: Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených tématech? Ze čtyř položek, které jsou dány na výběr, respondenti nejvíce volili možnost často (41,9 %).

Obr. č. 9: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených tématech?

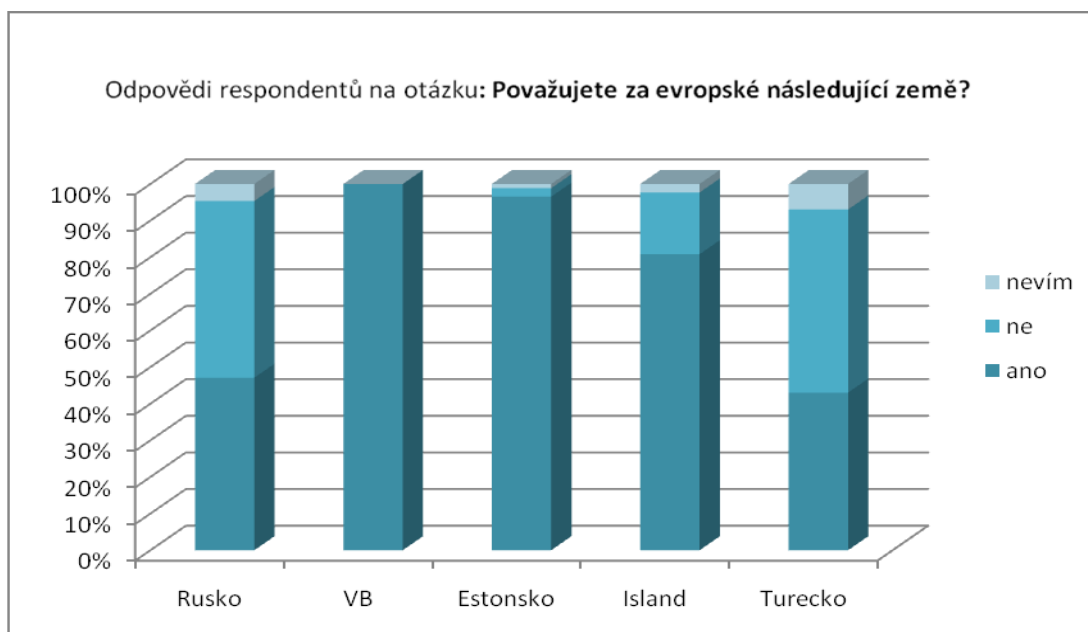
Je tedy zřejmé, že uvedená témata jsou respondenty prodiskutována, zvláště pak již zmiňované pracovní příležitosti, které se budoucích absolventů týkají nemalou měrou. 32 % respondentů pak o těchto tématech hovoří občas, přes 19 % často a možnost nikdy uvedlo 7 % dotazovaných.

Tab. č. 9: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených otázkách?

Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených tématech?	
	Počet odpovědí
Nikdy	12
Občas	55
Často	72
Velice často	33

Hranice Evropy

V otázce „Považujete za evropské následující země?“ se nejedná o poznatek, jde o názor či intuitivní citění. Položky uvádějí tyto země: Rusko, Velkou Británii, Estonsko, Island a Turecko a možnosti odpovědi ano, ne, nevím. V případě první zmiňované země, tedy Ruska, byly odpovědi téměř vyrovnány. Velkou Británii považují za evropskou absolutně všichni respondenti, podobně tomu tak je v případě Estonska, kde pouze čtyři z nich Estonsko za evropskou zemi nepovažují a dva dotazovaní zvolili možnost nevím. Island už za evropskou zemi považuje o něco méně respondentů a Turecko nepovažuje za evropské přesná polovina dotazovaných.

Obr. č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: Považujete za evropské následující země?

Tab. č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: Považujete za evropské následující země?

Považujete za evropské následující země?			
	Ano	Ne	Nevím
Rusko	81	83	8
VB	172	0	0
Estonsko	166	4	2
Island	139	29	4
Turecko	74	86	12

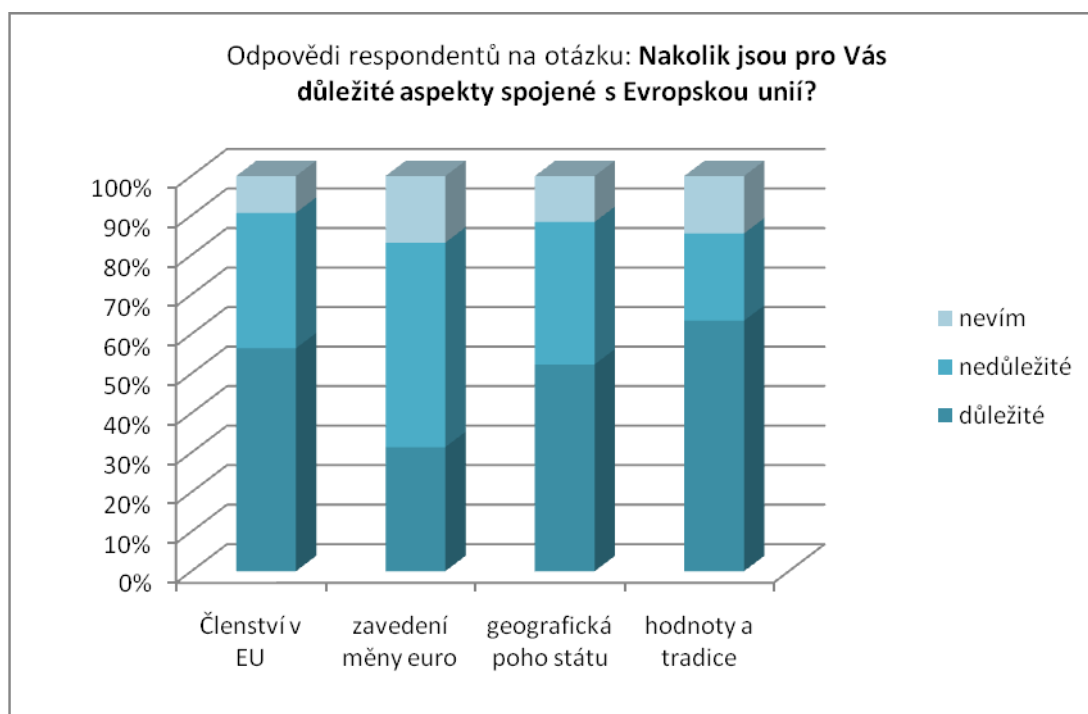
Už starověké a středověké národy vymezily pevninskou hranici mezi Evropou a Asií, která se táhla od Hellespontu k řece Don. Teprve v roce 1730 byla navržena změna hraničního pásu k pohoří a řece Ural (Davies, 2000).

V učebnicích pro střední školy autoři uvádějí hranici pro Evropský kontinent od Atlantiku po Ural, ovšem tím pak z Evropy vypadne jeden z nejvýznamnějších členských států EU Velká Británie. A na otázku, zda je Velká Británie evropskou zemí, trefně odpověděl T. G. Ash: “Ano, ale nejen to“(Ash 2001: 12 in Cabala, Jurek a kol. 2010: 54). V Británii jsou velmi silné i různé jiné identity než evropské, rovněž zde působí i mnoho identit regionálních, jako je velšská, skotská, irská či anglická. Sledovaná problematika nemá pouze jednu rovinu. Pakli-že Evropu ztotožníme s integračním procesem v rámci EU a evropanství budeme měřit mírou zapojení Velké Británie do struktur EU, pak je Británie chápána jako evropskou zemí. Pokud ale sledujeme veřejné mínění či rétoriku politických elit, pak je Británie brána jako neevropská (Cabala, Jurek a kol., 2010).

Sporná může být i pozice Ruska, patří tato země do Evropy? Ačkoliv ruské a evropské dějiny váže vzájemné ovlivňování, převládá názor, že ruské imperiální a evropské liberální hodnoty jsou od sebe hodně odlišné. Podobně tomu tak je v případě Velké Británie, která se dlouhodobě orientovala odlišným směrem, než jiné státy Evropy (Davis, 2000).

Hodnocení priorit EU (členství, měna, poloha, tradice)

Za velice přínosné jsem považovala seznámit se s názorem studentů, na kolik jsou pro ně důležité aspekty spojené s Evropskou unií. Volit mohli opět mezi třemi možnostmi (důležité, nedůležité, nevím).

Obr. č. 11: Odpovědi respondentů na otázku: Nakolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?

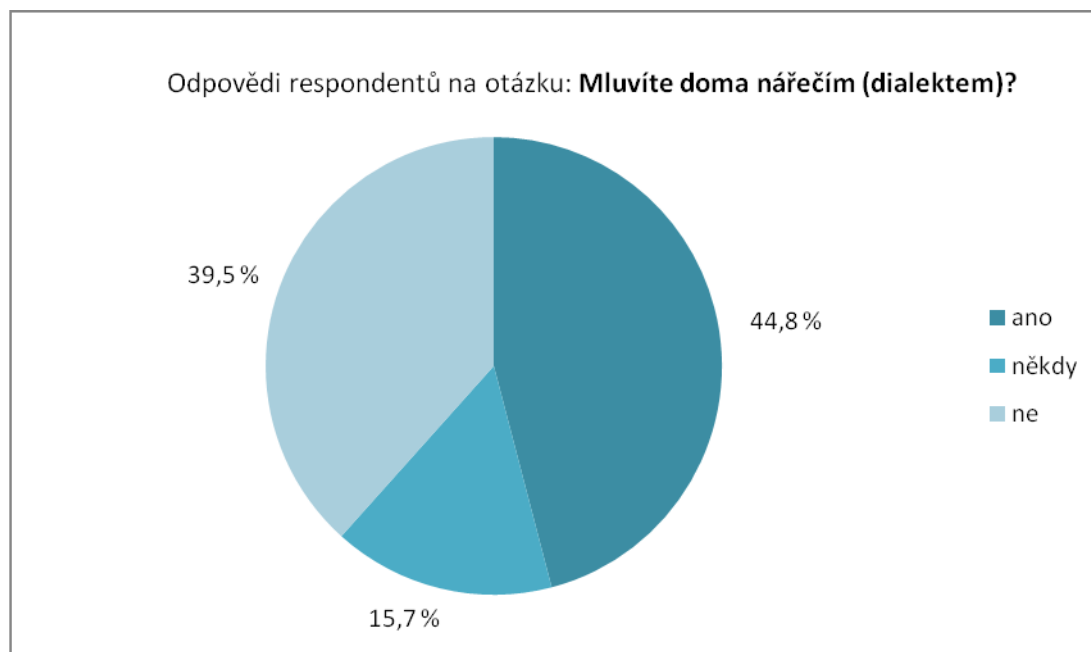
Tab. č. 11: Odpovědi respondentů na otázku: Nakolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?

Nakolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?			
	Důležité	Nedůležité	Nevím
Členství v EU	97	59	16
Zavedení měny euro	54	89	29
Geografická poloha státu	90	62	20
Hodnoty a tradice	109	38	25

Členství v EU považuje většina respondentů za důležité, za nedůležité to považuje 34 % z dotazovaných, i to ale není malé číslo. Z hlediska pohlaví považuje za důležité členství v EU 62 % mužů a pouze 38 % žen. U další možnosti vidíme, že většina respondentů je proti zavedení eura, z hlediska pohlaví byly ale muži i ženy procentuálně vyrovnány. Geografická poloha státu je pro respondenty spíše důležitá, ovšem nejdůležitější pro ně jsou hodnoty a tradice, kde kladně odpověděla téměř třetina dotazovaných.

Používání nářečí

Následující otázka je zaměřena na to, zda respondenti mluví doma nářečím. Výzkum je prováděn na náhodném prvku dotazovaných, ovšem jak již bylo výše zmiňováno, byl prováděn na území Moravy, kde je koncentrace nářečí daleko větší, než na jiných územích republiky.

Obr. č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: Mluvíte doma nářečím (dialektem)?

Z dotazovaných většina mluví dialektem, což může být samozřejmě ovlivněné tím, že výzkum byl prováděn na Olomoucku, samotném centru Hané a na Moravě je koncentrace nářečí daleko hustější, než třeba v Čechách. Ovšem rozdíl mezi respondenty používajícími dialekt a respondenty mluvící bez nářečí nebyl nijak výrazný.

Tab. č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: Mluvíte doma nářečím (dialektem)?

Mluvíte doma nářečím (dialektem)?		
	Počet odpovědí	Podíl v %
Ano	77	44,8
Někdy	27	15,7
Ne	68	39,5

Možnost „někdy“ zvolilo téměř 16% dotazovaných. Pokud respondenti zvolili možnost ano, následovala otevřená podotázka - o jaké nářečí se jedná. V odpovědích respondenti

vedli celkem šest nářečí, kterými doma hovoří. Největší zastoupení mělo nářečí hanácké (nebo také Středomoravská nářeční skupina), což bylo nepochybně ovlivněno již zmiňovaným samotným místem výzkumu. Hanácké nářečí pochází od slova Haná, což je etnografická oblast na střední Moravě a zasahuje do Olomouckého, Jihomoravského a Zlínského kraje. Dalším zvoleným nářečím byla Východomoravská nářeční skupina, přičemž respondenti uvedli konkrétní podskupinu, a sice nářečí valašské (vyskytující se převážně na Valašsku), v menší míře použití pak nářečí hranické, rovněž spadající pod Východomoravskou nářeční skupinu. Ve větší míře bylo ještě uvedeno slezské nářečí (použití zejména na Těšínsku a Horním Slezsku), v menší míře pak nářečí podkrkonošské (řadí se k České nářeční skupině, podskupině severovýchodočeské nářeční oblasti; užití zejména v okresech Semily a Trutnov) a lašské (Slezská nářečí).

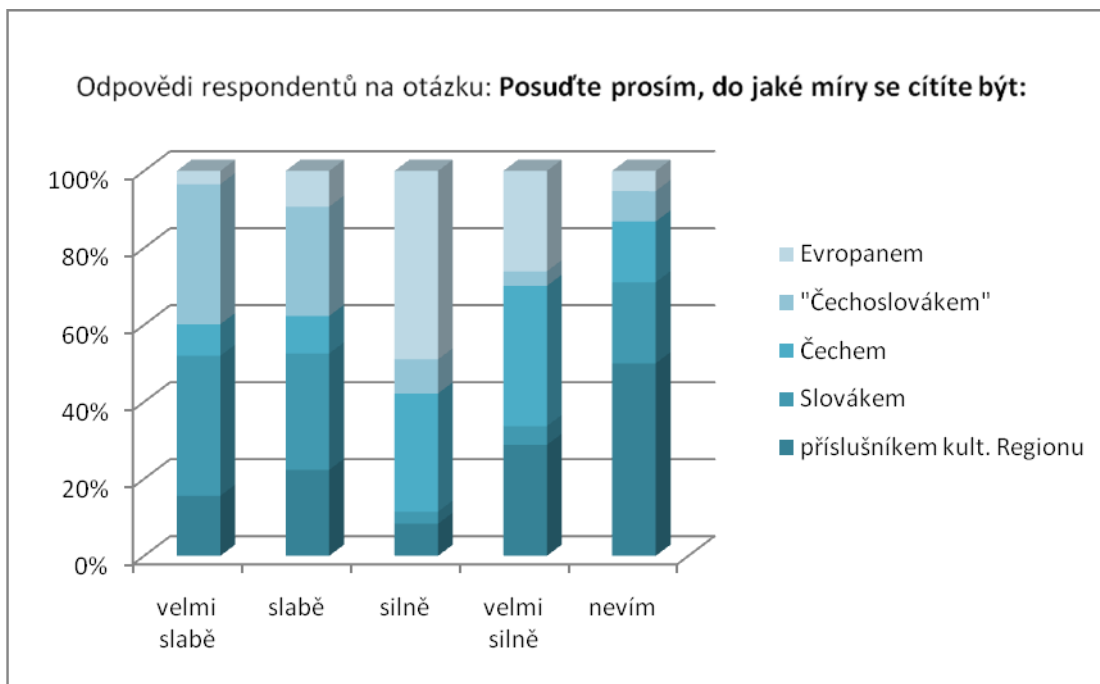
Ačkoliv byly zastoupeny všechny čtyři skupiny Českého nářečí, která na území republiky existuje, nejvíce byla zastoupena nářečí používající se na Moravě, z České nářeční skupiny mělo zastoupení pouze nářečí podkrkonošské.

Tab. č. 13: Odpovědi respondentů na otázku: Jakým nářečím doma mluvíte?

Nářečí	Počet odpovědí
Hanácké	29
Valašské	17
Slezské	14
Lašské	7
Hranické	6
Podkrkonošské	4

Identifikace respondentů s pojmy Evropan, Čechoslovák atd.

Jedna z otázek dotazníku je věnována výběru pojmů, s kterým je respondent ochoten se ztotožnit a je mu nejbližší a rozhodující pro formování jeho identity. Příslušníkem kulturního regionu se většina dotazovaných cítí spíše slabě, Slovákem pak drtivá většina. To je ovšem zapříčiněno tím, že šetření se zúčastnilo pouze 7 studentů ze Slovenska. Čechem se pak cítí více jak dvě třetiny z dotazovaných, u možnosti „Čechoslovákem“ pak většina odpovídala slabě a velmi slabě. Evropanem se cítí být většina z dotazovaných silně a velmi silně.

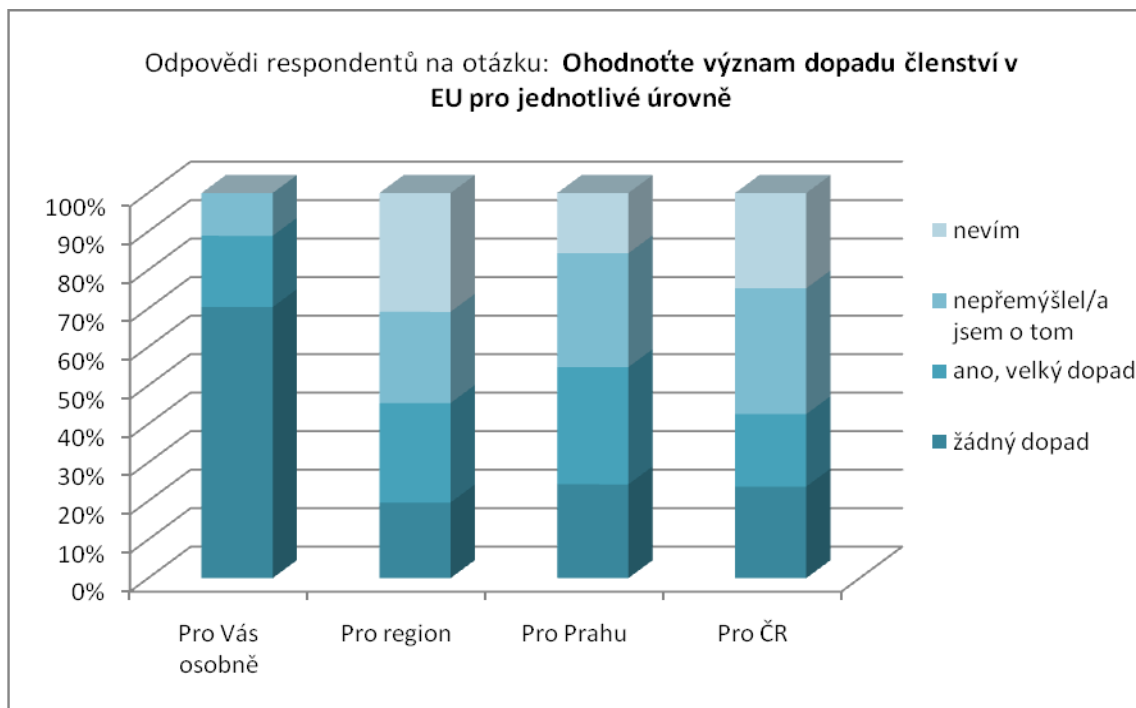
Obr. č. 13: Odpovědi respondentů na otázku: Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:

Tab. č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:

Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:					
	Velmi slabě	Slabě	Silně	Velmi silně	Nevím
Příslušníkem kult. Regionu	36	48	16	53	19
Slovákem	84	65	6	9	8
Čechem	19	21	59	67	6
"Čechoslovákem"	84	61	17	7	3
Evropanem	8	20	94	48	2

Hodnocení dopadu členství v EU

Význam dopadu členství v EU měli respondenti hodnotit pro tyto úrovně: pro respondenta osobně, region, Prahu a pro celou ČR, přičemž z možností vybírali, zda pro ně má či nemá dopad, zda o této možnosti nepřemýšleli, nebo zvolili možnost nevím. Z výsledků je patrné, že největší dopad vidí respondenti pro Českou republiku, následně pak pro region, Prahu a pro respondenta osobně. Ani jeden z dotazovaných si nemyslí, že by členství v EU nemělo dopad na Českou republiku.

Obr. č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: Ohodnoťte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:

Žádný dopad osobně pro respondenty nemá převážně z Prahy, Středočeského, Pardubického kraje a z kraje Vysočina, což jsou převážně regiony na území Čech. Naopak možnost „ano, velký dopad“ zvolila většina respondentů z Moravy, konkrétně pak z Olomouckého, Jihomoravského a Zlínského kraje. Je to také dáno tím, že většina dotazovaných z Moravy pochází a stále zde bydlí, ale respondenti ze Středočeského a Pardubického kraje a z Prahy tak volili naprosto všichni možnost „žádný dopad“.

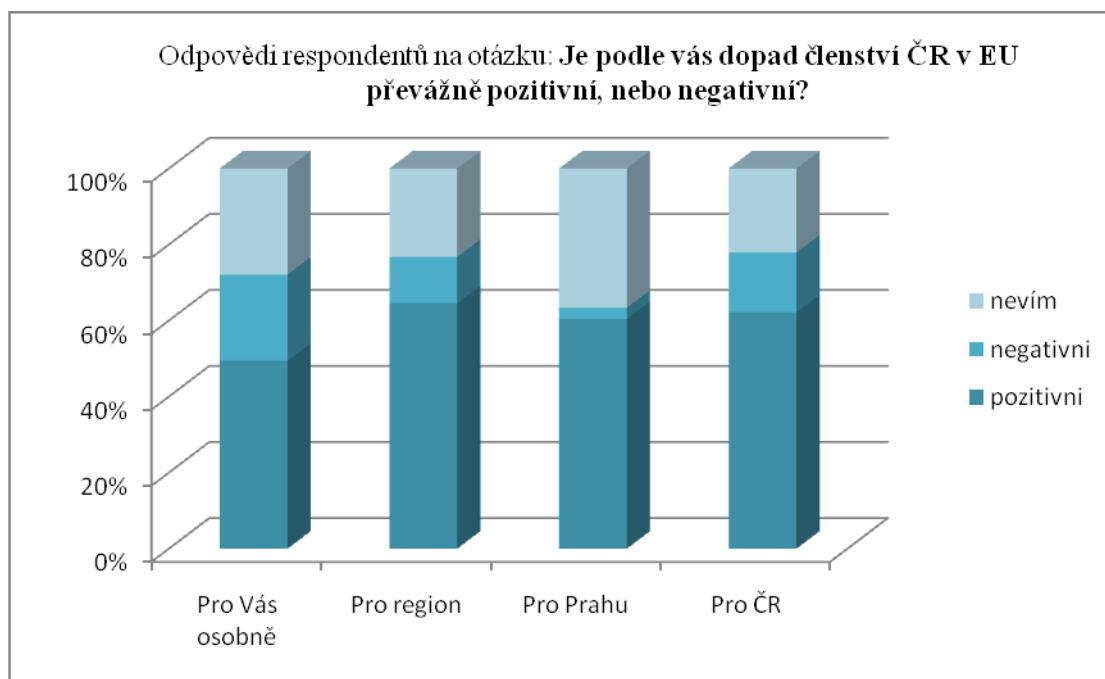
Tab. č. 15: Odpovědi respondentů na otázku: Ohodnoťte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:

Ohodnoťte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:				
	Žádný dopad	Ano, velký dopad	Nepřemýšlel/a jsem o tom	Nevím
Pro Vás osobně	38	82	28	24
Pro region	10	108	35	19
Pro Prahu	6	99	34	33
Pro ČR	0	129	18	25

Členství v EU

Členství České republiky v EU je dá se říci častým tématem, proto považují za přínosné znát názory respondentů, zda vidí dopad členství pozitivně nebo negativně a to

opět k položkám: pro respondenta osobně, pro region, Prahu a pro Českou republiku. Podobně jako v předchozí otázce, i tato otázka si žádá porovnání s trvalým bydlištěm respondentů. V drtivé většině dotazovaní hodnotí dopad členství ČR v EU pozitivně, a to ve všech čtyřech případech. Poměrně nečekaně často respondenti volili možnost „nevím“.

Obr. č. 15: Odpovědi respondentů na otázku: Je podle vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní, nebo negativní?

Tab. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: Je podle vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní, nebo negativní?

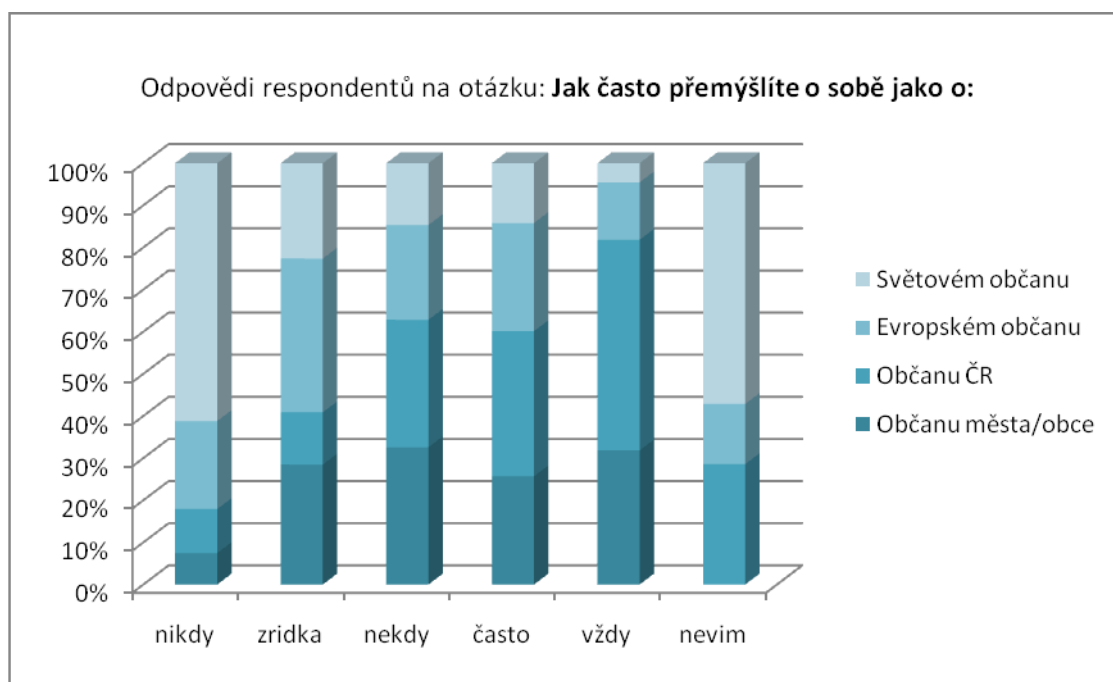
Je podle Vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní nebo negativní?			
	Pozitivní	Negativní	Nevím
Pro Vás osobně	85	39	48
Pro region	111	21	40
Pro Prahu	104	5	63
Pro ČR	107	27	38

Ve všech čtyřech případech vidí negativní dopad ani ne čtvrtina z dotazovaných, přičemž pro Prahu tak volilo pouze pět respondentů. Z osobního hlediska vidí pozitivní dopad převážně studenti z Jihomoravského, Olomouckého, Královéhradeckého a Středočeského kraje. Negativně pak na dopad hledí studenti Zlínského a Ústeckého

kraje. Studenti Slovenska se spíše přikláněli k variantě pozitivní. Pozitivní dopad pro region má veliké zastoupení u všech studentů z každého kraje, zvláště pak Prahy, střeđočeského a Jihomoravského. Stejně tak je tomu i pro Prahu. Dopad členství ČR v EU pak v rámci na celou republiku hodnotili negativně zástupci takřka z každého kraje (kromě Prahy), variantu „nevím“ ale volila většina z nich. Pozitivně vidí členství naší republiky v EU téměř dvě třetiny z dotazovaných, kteří mají zástupce v každém kraji, nejvíce to však bylo z krajů Moravskoslezského, Olomouckého a Vysočina.

Identifikace respondentů s pojmy jako občan (evropský, státní, obce apod.)

Hrdost na své území je jedním z předpokladů pro vznik identity. Proto jsem v dotazníkovém šetření sledovala i tu skutečnost, zda o sobě studenti přemýšlí jako o občanu dané obce, ČR či o evropském a světovém občanu.

Obr. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často přemýšlíte o sobě jako o:

Studenti měli u každé z možností na výběr zvolit, zda tak o sobě přemýšlí zřídka, někdy, často, vždy, nikdy nebo mohli volit nevím. Jde o čistě subjektivní názor. Nikdy o sobě jako o občanu obce a České republiky nepřemýšlí poměrně malá část respondentů, o evropském občanu to bylo číslo o něco vyšší a jako o světovém občanu pak o sobě nikdy nepřemýšlí téměř polovina dotazovaných. Volbu „někdy“ zvolila většina respondentů a to rovněž ve všech čtyřech případech. Překvapivě nejméně dotazujících si vybralo možnost „nevím“.

Tab. č. 17: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často přemýšlíte o sobě jako o:

Jak často přemýšlíte o sobě jako o:						
	Nikdy	Zřídka	Někdy	Často	Vždy	Nevím
Občanu města/obce	10	39	71	38	14	0
Občanu ČR	14	17	66	51	22	2
Evropském občanu	28	50	49	38	6	1
Světovém občanu	82	31	32	21	2	4

Hodnocení priorit provázaných s identitou respondentů

Závěrečná otázka je nejrozsáhlejší a rovněž byla časově nejnáročnější na vyplňování. Respondenti přiřazovali k šestnácti variantám své hodnocení. U každé položky měli na výběr ze čtyř možností – nevím, vůbec to pro mě není důležité, je to důležité a je to pro mě velice důležité.

Respondenti bezkonkurenčně považují za důležité své vzdělání a své budoucí zaměstnání. Důležité jsou pro ně rodinné vztahy, méně pak partner a přátelé. Sexuální orientace je důležitá především u mužů, a to z 98 %. Výsledky potvrzují Českou republiku jako ateistickou a náboženství je pro respondenty nedůležitým. Podobně tomu je v případě nářečí. Místo narození ani místo současného bydliště není nijak upřednostňováno, to, že respondenti bydlí v České republice, pro ně důležité spíše je, za důležité považují i být občanem Evropské unie.

Tab.č. 18: Odpovědi respondentů na otázku: K následujícím položkám přiřaďte prioritu podle vašeho přesvědčení:

K následujícím položkám přiřaďte prioritu podle vašeho přesvědčení:				
	Nevím	Vůbec to pro mě není důležité	Je to důležité	Je to pro mě velice důležité
Příslušnost k sociální vrstvě	18	6	56	92
To, že jste muž nebo žena	4	23	64	81
Vaše vzdělání	5	0	38	129
Vaše zaměstnání nebo plánované zaměstnání	7	0	54	111
Vaše rodinné vztahy	9	12	49	102
Vaši přátelé	10	2	94	66
Váš partner	18	4	81	69
Vaše etnická příslušnost	21	15	67	69
Vaše náboženská příslušnost	23	100	27	22
Vaše sexualita nebo sexuální orientace	15	16	78	63
Vaše nářečí, dialekt apod.	19	70	52	31
Místo, kde jste se narodili	32	36	56	48
Místo, kde žijete teď	29	28	62	53
To, že žijete v regionu/kraji	33	37	58	44
To, že žijete v české republice	12	29	69	62
To, že jste občanem EU	27	28	64	53

10. Závěr

Je vůbec možné sestavit definici evropské identity? Asi nejlépe můžeme evropskou identitu definovat na základě společných tradic, mezi které patří např. humanismus, osobní svoboda, křesťanství apod. Ovšem i tyto zmíněné významy jsou diskutabilní.

Nejlepší charakteristikou stávající identity je dle mého názoru rozmanitost. A to rozmanitost nejen kultur, etnik, národů, jazyků, ale také samotných obyvatel. „Jednota v mnohosti“, toto heslo Evropská unie vyznává a rozmanitost se zde ve všech možných ohledech rozumí jako pozitivní. Zůstává však otázkou, jak bude nadále situace pokračovat, zvláště ve spojitosti k přílivu mimoevropských obyvatel, kteří mají své vlastní tradice a kulturu.

Evropská identita je tvořena intenzitami různých národů, které mají společné znaky, a proto nemůže být evropanství bráno jako jednotná záležitost. V současné době se zřejmě nacházíme ve fázi, kdy nastala doba mobility od národních identit k identitě evropské a překonat tak příkoří z dob minulých a rozdíly mezi národy.

Dobrym příkladem může být Švýcarsko, tedy vzhledem různosti jazyků, kultur, etnik, či náboženství. Přesto, že jsou zde obyvatelé tvořeny německy, italsky a francouzsky mluvícími obyvateli, nemají společný jednak jazyk, kulturu, ani náboženství. Přesto se celkově považují za Švýcarský národ. Je pravděpodobné, aby se v budoucnosti obyvatelé všech zemí Evropy takto začali pokládat za evropský národ?

Jednou z velkých výzev pro vybudování silné evropské identity je nalézt pochopení mezi jednotlivými národy, kulturami a podobně, a to nejen v rámci Evropy, ale dát příležitost i nově příchozím mimoevropským obyvatelům a pomoci jim začlenit se jako právoplatní občané. Evropská identita je proces neustále se vyvíjející a nejde o krátkodobou záležitost, která by se dala vymezit do určitého období. Proto utvořit definici tohoto procesu je nelehkým úkolem, při její snaze by mohlo dojít k opomenutí veškerých dopadů a okolností tohoto vývoje.

Na základě zmiňované definice národu v úvodní části práce lze konstatovat, že evropský národ není chápán v tradičně stálém významu, což znamená národ založený na shodných znacích, jako je území, jazyk, tradice, historie apod., ale je tvořen na politickém podkladu, protože nemá právě výše zmíněné společné znaky, jako je jeden jazyk, jedna společná kultura, nelze hovořit ani o totožných dějinách evropského

národu. Přičemž dějiny Evropy a dějiny jednotlivých evropských národů není to samé, co společné dějiny evropského národu.

Na složitost tohoto průběhu poukazují i různé příklady integrace a z nich plynoucí překážky dosáhnout společného názoru. Další problém je v otázce hranic Evropy a dalšího možného rozšiřování.

Doposud byly dějiny Evropy tvořeny díky nejrůznějším okolnostem, mnohdy i protichůdných, utvořily tak současnou Evropu, složenou ze směsi národů, kultur, tradic, etnik apod. A tato rozdrobenost se s příchodem mimoevropských kultur zvětšuje a vyvstávají nové otázky s tímto vývojem spojené. Jedná se především na přizpůsobení se přistěhovalců a rozmanitá Evropa se tak nevyhne xenofobním přístupům. Zůstává otevřenou záležitostí, jak se bude situace vyvíjet dál do budoucnosti, snad jednou z nejdůležitějších, s jakou se Evropa v dnešní době potýká. Je pro ni velkou výzvou se s tímto problémem vypořádat.

Veškerý průběh kolem evropské identity, národu či národnosti je hodně nejistý a komplikovaný. Snad jediné budoucnost nám může odpovědět na celou řadu otázek, které z tohoto procesu vyplívají. Jen ta nám ukáže, zda bude reálné vybudovat Evropu bez geografických hranic a překonat úsudky v mysli populace rozdělující jednotlivé národy Evropy.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat vývoj a stav konceptu evropské identity a představit poznatky získané z výzkumu evropské identity. Výzkum byl prováděn v Olomouci v letním semestru 2011 formou dotazníkového šetření na 172 respondentech. Jen v několika případech bylo ovlivňující to, že bylo šetření provedeno na území Moravy. Na celkovém výsledku šetření však místo nemělo vliv, jednalo se o názor jednotlivců.

Výsledky dotazníkového šetření je možné vyjádřit v několika následujících bodech:

1. Evropskou identitu v zásadě neovlivňuje věk, pohlaví ani místo bydliště respondenta. V případě regionální identity tomu je tak podobně, ovšem tu z části ovlivnilo místo trvalého bydliště respondentů, zvláště pak v těch krajích, kde je vysoká nezaměstnanost.
2. Dotazovaní uvedli velkou vazbu k obci svého bydliště, stejně tak k regionu a zvláště pak k České republice, naopak velmi malý vztah vyjádřili k Evropě a Evropské unii.

3. Respondenti hodnotí členství v Evropské unii pozitivně a to jak pro ně samotné, tak pro jejich region, pro Prahu i pro celou Českou republiku. Na základě výzkumu lze konstatovat, že respondenti spatřují velký dopad členství České republiky v Evropské unii a to opět ve všech čtyřech případech, jak pro ně samotné, tak pro jejich daný region, pro Prahu i pro celou Českou republiku. Nikdo z dotazovaných si nemyslí, že by Českou republiku členství v Evropské unii neovlivňovalo.

11. Shrnutí

Předmětem práce bylo analyzovat vývoj a stav konceptu evropské identity a představit poznatky získané z výzkumu evropské identity. První část práce je zaměřena na pojmy národ a jeho historické kořeny, teorie a koncepty vzniku národa a identity, konceptuální přístupy evropské identity, modely evropské identity podle Gerarda Delantyho, vliv Evropské unie na identitu, ve druhé části se pak zabývám samotným vyhodnocením dotazníků, na které odpovídali studenti Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Dotazník obsahuje 15 otázek na téma evropská a regionální identita v názorech studentů Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci, přičemž první 4 jsou zaměřené na identifikační údaje respondentů (pohlaví, věk, místo narození a trvalé bydliště), zbývající otázky jsou zaměřené na regionální a evropskou identitu, které zjišťují např. ztotožnění respondenta od obce až po stát a kontinent, postoj ke členství naší země v Evropské unii a její význam, ale také příčiny stěhování či budoucí místo bydliště.

Šetření poukazuje na to, že evropskou identitu neovlivňuje ani věk, pohlaví, místo narození a trvalé bydliště respondenta, identitu regionální však ovlivňuje trvalé bydliště. Silnou vazbu pojí respondenti k obci svého bydliště, regionu a k ČR, naopak je tomu vazba vůči Evropě a Evropské unii. Členství České republiky v EU hodnotí respondenti pozitivně, zároveň v tom však vidí velký dopad na naše území.

Klíčová slova

Národ

Evropská identita

Regionální identita

Evropská unie

Region

Dotazníkový výzkum

11.1 Summary

The subject of this work was to analyze the evolution and status of the concept of European identity and present lessons learned from the research of European identity. The first part focuses on the concepts of nation and its historical roots, theories and concepts of nation and identity, conceptual approaches to European identity, European identity models by Gerard Delantyho, European Union's impact on identity, in the second part then deals with the actual evaluation of the questionnaires on answered by students of the Faculty of Palacky University in Olomouc.

The questionnaire contains 15 questions on European and regional identity in the opinion of students of the Faculty in Olomouc, the first 4 are focused on the identification data of the respondents (gender, age, place of birth and residence), the remaining questions are focused on regional and European identity to detect such identification of the respondent from community to state and continent, the position of our country's membership in the European Union and its significance, but also the causes of migration or future place of residence.

Survey points out that European identity does not affect neither age, sex, place of birth and residence of the respondent, regional identity, however, affected resident. A strong bond connects respondents to the village of residence, region, and CR, on the contrary, it flows to Europe and the European Union. Czech Republic's membership in the EU positively evaluates the respondents, while in fact they see a big impact on our territory.

Keywords

nation

European Identity

regional identity

The European Union

region

The questionnaire research

12. Seznam použitých zdrojů

- AUPO. *Evropská a národní identita*. Olomouc : UPOL, 2008. 115 s. ISBN 978-80-244-2049-3.
- BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2003. 347 s. ISBN 8073250209.
- BRUBAKER, Rogers. *Ethnicity without groups*, Cambridge, Harvard University Press. 2004.
- BRUBAKER, Rogers. *Nationalism reframed: nationhood and the national question in the New Europe* . [s.l.] : [s.n.], 1996. 205 s.
- BRUTER, Michael. *Winning Hearts and Minds for Europe. The impact of News and Symbols on Civic and Cultural European Identity*, Comparative Political Studies, 2003. Vol. 36, pp. 1148-1179.
- BRUTER, Michael. *Citizens of Europe : The Emergence of a Mass European Identity* . Basinstoke : [s.n.], 2005. 221 s.
- BURGESS, J. PETER. *What's so European about the European Union? Legitimacy between Institution and Identity*, European Journal of Social Theory, 2002. vol. 5, no. 4, pp. 467-481.
- CABALA, Ladislav; JUREK, Petr a kol. *Mentální mapy, teritorialita a identita v evropském pořadí*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 203 s.
- COUDENHOVE-KALERGI, Richard Nikolaus. *Pan-Evropa*. 1926, s. 92.
- DAVIES, N. *Evropa: dějiny jednoho kontinentu*. Praha: Prostor, 2000. 1365 s.
- DELANTY, Gerard . *Models of European identity: Reconciling Universalism and Particularism' Perspectives on European Politics and Society*. Vol. 3. [s.l.] : [s.n.], 2002. 345-359 s.
- DRBOHLAV, D. *Migrační atraktivita měst ČSR*. Sborník ČSGS, 1989. 5-18. s.
- DUCHESNE, S.; FROGNIER, A-P. *Is there a European identity?*, in: Niedermayer, O. – Sinnott, R (eds, 1995): *Public opinion and Internationalized Governance*, New York : Oxford University Press, 1995. 193-226 s.
- EISENSTADT, S. N.; GIESEN, B. *Konstrukce kolektivní identity in: Hroch, M. (ed. 2003): Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů, Praha*. Praha: SLON, 2003. 361-374 s.
- FIALA, Petr ; PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. [s.l.] : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 743 s.

- GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. 133 s. ISBN 8073250233.
- GELLNER, Arnošt. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993. 158 s. ISBN 809013811X
- HEŘMANOVÁ, Eva; CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury : Kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha : ASPI, a.s., 2009. 348 s.
- HOLÝ, L. *Malý český člověk a velký český národ : Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2001. 209 s.
- HRDLIČKA, M. Preference sídelních prostorů Čech. : Demografie. 1983. 48-58 s.
- HROCH, M. *V národním zájmu*. 1999. s. 9.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- CHROMÝ, P. *Formování regionální identity: : nezbytná součást geografických výzkumů* In. Jančák, V., Chromý, P., Marada, M.: *Geografie na cestách poznání*. Praha : Univerzita Karlova, 2003. 163-178 s.
- KARLSSON, Ingmar. *Európa a národy - európský národ alebo Európa národov?* Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 1998. 145 s.
- KOHLI, Martin. The battlegrounds of European identity, *European Societies*, Vol. 2, 2000. pp. 113-137.
- KREJČÍ, J. *O češství a evropanství : O českém národním charakteru (1. díl)*. Ostrava : Amonium servis, 1993. 183 s.
- MACDONAGH-PAJEROVÁ, Monika ; HRON, Jan . *Evropané píší o Evropě*. Praha : [s.n.], 2008. 191 s.
- MOLE, Richard. *Discursive Constructions of identity in European politics*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2007. pp. 1-21.
- MÚLLER, Karel. *Evropa a občanská společnost : Projekt evropské identity*. Praha : SLON, 2008. 238 s. ISBN 978-80-86429-84-7.
- NEDOMOVÁ, A.; KOSTELECKÝ, T. *Národní identita*. [s.l.] : Sociologický ústav AV ČR, 1996. 37 s.
- PASSI, A. *The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*. 1. [s.l.] : Fennia, 1986. 164 s.

- PASSI, A. *Europe as a social process and diskurse: considerations of place, boundaries and identity : Europe as a social process and diskurse: considerations of place, boundaries and identity*. 1. [s.l.] : [s.n.], 2001. 7-28. s.
- PELINKA, A. *The Haider Phenomenon in Austria: Examing the FPÖ in European Context, on-line text* (<http://www.umich.edu/~iinet/journal/vol9no1/anton.html>)
- RAK, J. Národní tradice a česká identita. In *Institucionalizace (ne)odpovědnosti, Globální svět, Evropská integrace a české zájmy*. Praha : Karolinum. 2001. 914 s.
- REJMAN, R. *Slovník cizích slov*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 416 s.
- ROUBAL, O. *Sborník příspěvků z konference "Evropská, národní či regionální identita?"*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 3. 10. 2003. 262 s.
- Shore, C. *Building Europe*, Londýn, Routledge, 2000.
- SIGUAN, Miguel. *Linguistic Nationalism and European Identity*. In SZALÓ, Csaba, et al. *On european identity: nationalism, culture and history*. 1998. s. 23-31.
- SIWEK, T.; KAŇOK, J. *Vědomí slezské identity v mentální mapě*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2000. 86 s.
- STRATH, B. *A European Identity: To the Historical Limit sof a Concept*, *European Journal of Social Theory*. 2002. vol. 5, no. 4, pp. 387-401.
- SZALÓ, Csaba, et al. *On european identity: natinalism, culture and history*. Brno: Masaryk University, 1998. 258 s.
- TAYLOR, Charles. *Sources of the self: the making of the modern identity*, Cambridge, Cambridge University Press. 1989.
- VENCÁLEK, J. Identita jako aktuální problém pojetí evropské dimenze. In *Evropská dimenze v geografickém vzdělávání*. Ostrava : Ostravská univerzita. PřF. 1998. 280 s.
- VACA, J. *Doma nejlíp? : To platí hlavně na jihu Čech*. [s.l.] : MF DNES, 9.2.2005. 12-13 s.
- Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-12-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/>>.
- Europa* [online]. 2011 [cit. 2011-12-13]. European Commission. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/>>.

Europa [online]. 2011 [cit. 2011-12-13]. European Commission. Dostupné z WWW:
<http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_publ_en.pdf>.

Euroskop (informační portál Úřadu vlády ČR)
(<http://www.euroskop.cz>)

Seznam obrázků:

Obr. č. 1: Schéma dimenzí regionální identity

Obr. č. 2: Odpovědi respondentů na otázku: Ke které z následujících geografických oblastí si myslíte, že patříte na prvním místě: městu, regionu, zemi, Evropě či světu?

Obr. č. 3: Struktura respondentů podle pohlaví

Obr. č. 4: Struktura respondentů podle místa narození a trvalého bydliště v krajích

Obr. č. 5: Odpovědi respondentů na otázku: Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:

Obr. č. 6: Odpovědi respondentů na otázku: Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?

Obr. č. 7: Odpovědi respondentů na otázku: Kde podle Vás budete žít ve 30 letech?

Obr. č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:

Obr. č. 9: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených tématech?

Obr. č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: Považujete za evropské následující země?

Obr. č. 11: Odpovědi respondentů na otázku: Nakolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?

Obr. č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: Mluvíte doma nářečím (dialektem)?

Obr. č. 13: Odpovědi respondentů na otázku: Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:

Obr. č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: Ohodnoťte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:

Obr. č. 15: Odpovědi respondentů na otázku: Je podle vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní, nebo negativní?

Obr. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často přemýšlíte o sobě jako o:

Seznam tabulek:

Tab. č. 1: Hodnoty občanů a hodnoty EU

Tab. č. 2: Struktura respondentů podle pohlaví

Tab. č. 3: Struktura respondentů podle věku

Tab. č. 4: Struktura respondentů podle místa narození a trvalého bydliště v krajích

Tab. č. 5: Odpovědi respondentů na otázku: Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:

Tab. č. 6: Odpovědi respondentů na otázku: Kdybyste se stěhoval/a od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?

Tab. č. 7: Odpovědi respondentů na otázku: Kde podle Vás budete žít ve 30 letech?

Tab. č. 8: Odpovědi respondentů na otázku: Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:

Tab. č. 9: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených tématech?

Tab. č. 10: Odpovědi respondentů na otázku: Považujete za evropské následující země?

Tab. č. 11: Odpovědi respondentů na otázku: Nakolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?

Tab. č. 12: Odpovědi respondentů na otázku: Mluvíte doma nářečím (dialektem)?

Tab. č. 13: Odpovědi respondentů na otázku: Jakým nářečím doma mluvíte?

Tab. č. 14: Odpovědi respondentů na otázku: Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:

Tab. č. 15: Odpovědi respondentů na otázku: Ohodnoťte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:

Tab. č. 16: Odpovědi respondentů na otázku: Je podle vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní, nebo negativní?

Tab. č. 17: Odpovědi respondentů na otázku: Jak často přemýšlíte o sobě jako o:

Tab. č. 18: Odpovědi respondentů na otázku: K následujícím položkám přiřaďte prioritu podle vašeho přesvědčení

Seznam zkratek

EU – Evropská unie

EB – Eurobarometr

Přílohy

Diplomová práce obsahuje pouze jednu přílohu, a to dotazník - Evropská a regionální identita v názorech studentů Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci. Tato příloha slouží k lepšímu upřesnění představy o dotazníkovém výzkumu.

DOTAZNÍK

Evropská a regionální identita v názorech studentů Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci

1. Pohlaví: Muž Žena 2. Věk:

3. Místo narození:.....

4. Místo trvalého bydliště:.....

5. Do jaké míry se cítíte být spjat/a s:

a) s obcí svého narození a dětství	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>
b) s obcí, kde teď žijete	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>
c) s regionem, krajem	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>
d) s celým územím ČR	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>
e) s Evropou	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>
f) s EU	<i>vůbec ne</i>	<i>částečně</i>	<i>úplně</i>	<i>nevím</i>

6. Kdyby jste se stěhoval(a) od rodičů, jaký by byl hlavní důvod?

- a) Vzdělání
- b) Práce
- c) Stěhování za partnerem/partnerkou
- d) Abych získal(a) nezávislost/ svůj vlastní domov
- e) Nedostatek místa u rodičů/rodinné problémy
- f) Přinutí mě rodiče
- g) Nedostatek příležitostí v místě bydliště
- h) Nevím
- i) Jiné

7. Kde podle vás budete žít, až Vám bude 30 let?

a) v Praze	e) někde v zahraničí
b) v Kraji	f) v Evropě
c) v mém rodném regionu	g) jinde na světě – mimo Evropu
d) ČR	h) Nevím

8. Považujete za evropské následující země?

a) Rusko	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>nevím</i>
b) Velká Británie	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>nevím</i>
c) Estonsko	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>nevím</i>
d) Island	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>nevím</i>
e) Turecko	<i>ano</i>	<i>ne</i>	<i>nevím</i>

9. Na kolik jsou pro Vás důležité aspekty spojené s Evropskou unií?

a) členství v EU	a) důležité	b) nedůležité	c) nevím
b) zavedení měny euro	a) důležité	b) nedůležité	c) nevím
c) geografická poloha státu	a) důležité	b) nedůležité	c) nevím
d) hodnoty a tradice	a) důležité	b) nedůležité	c) nevím

10. Zhodnoťte význam jednotlivých témat diskutovaných a řešených EU:

1 Velmi mě to zajímá, 2 Zaujímá mně to, 3 Nezajímá mně to, 4 Nevím

a) Otázky životního prostředí	1	2	3	4
b) Pracovní a vzdělávací příležitosti	1	2	3	4
c) Veřejné služby, nebo zařízení
(doprava, volnočasové aktivity, atd.)	1	2	3	4
d) Chudoba	1	2	3	4
e) Rovnost mezi muži a ženami (pracovní příležitosti,
mzdy...)	1	2	3	4
f) Terorismus	1	2	3	4
g) Diskriminace národnostních menšin	1	2	3	4
h) Práva zvířat	1	2	3	4
i) Sjednocení Evropy	1	2	3	4
j) Kvalita a obsah vzdělávání	1	2	3	4

11. Jak často si povídáte s přáteli nebo rodinou o uvedených otázkách?

- a) nikdy b) občas c) často d) velice často

12. Mluvíte doma nářečím (dialektem)? ano někdy ne

13. Jestli ano, o jaké nářečí se jedná.....

14. Posuďte prosím, do jaké míry se cítíte být:

a) příslušníkem kulturního regionu	<i>velmi slabě</i>	<i>slabě</i>	<i>silně</i>	<i>velmi silně</i>	<i>nevím</i>
b) Slovákem	<i>velmi slabě</i>	<i>slabě</i>	<i>silně</i>	<i>velmi silně</i>	<i>nevím</i>
c) Čechem	<i>velmi slabě</i>	<i>slabě</i>	<i>silně</i>	<i>velmi silně</i>	<i>nevím</i>
d) "Čechoslovákem"	<i>velmi slabě</i>	<i>slabě</i>	<i>silně</i>	<i>velmi silně</i>	<i>nevím</i>
e) Evropanem	<i>velmi slabě</i>	<i>slabě</i>	<i>silně</i>	<i>velmi silně</i>	<i>nevím</i>

15. Ohodnořte význam dopadu členství v EU pro jednotlivé úrovně:

a) Pro Vás osobně	<i>žádný dopad</i>	<i>ano, veliký dopad</i>	<i>nepřemýšlel/a jsem o tom</i>	<i>nevím</i>
b) Pro region	<i>žádný dopad</i>	<i>ano, veliký dopad</i>	<i>nepřemýšlel/a jsem o tom</i>	<i>nevím</i>
c) Pro Prahu	<i>žádný dopad</i>	<i>ano, veliký dopad</i>	<i>nepřemýšlel/a jsem o tom</i>	<i>nevím</i>
d) Pro ČR	<i>žádný dopad</i>	<i>ano, veliký dopad</i>	<i>nepřemýšlel/a jsem o tom</i>	<i>nevím</i>

16. Je podle vás dopad členství ČR v EU převážně pozitivní, nebo negativní?

a) pro Vás osobně	<i>pozitivní</i>	<i>negativní</i>	<i>nevím</i>
b) pro region	<i>pozitivní</i>	<i>negativní</i>	<i>nevím</i>
c) pro Prahu	<i>pozitivní</i>	<i>negativní</i>	<i>nevím</i>
d) pro ČR	<i>pozitivní</i>	<i>negativní</i>	<i>nevím</i>

17. Jak často přemýšlíte o sobě jako o:

a) občanu města/obce	<i>nikdy</i>	<i>zřídka</i>	<i>někdy</i>	<i>často</i>	<i>vždy</i>	<i>nevím</i>
b) občanu ČR	<i>nikdy</i>	<i>zřídka</i>	<i>někdy</i>	<i>často</i>	<i>vždy</i>	<i>nevím</i>
c) evropském občanu	<i>nikdy</i>	<i>zřídka</i>	<i>někdy</i>	<i>často</i>	<i>vždy</i>	<i>nevím</i>
d) světovém občanu	<i>nikdy</i>	<i>zřídka</i>	<i>někdy</i>	<i>často</i>	<i>vždy</i>	<i>nevím</i>

18. Následujícím položkám přiřaďte prioritu podle vašeho přesvědčení

0 –nevím, 1 vůbec to není pro mě důležité, 2 je to důležité, 3 je to pro mě velice důležité

a) Příslušnost k sociální vrstvě	0	1	2	3
b) To, že jste muž nebo žena	0	1	2	3
c) Vaše vzdělání	0	1	2	3
d) Vaše zaměstnání nebo plánované zaměstnání	0	1	2	3
e) Vaše rodinné vztahy	0	1	2	3
f) Vaši přátelé	0	1	2	3
g) Váš partner	0	1	2	3
h) Vaše etnická příslušnost	0	1	2	3
i) Vaše náboženská příslušnost	0	1	2	3
j) Vaše sexualita nebo sexuální orientace	0	1	2	3
k) Vaše nářečí, dialekt apod.	0	1	2	3
l) Místo, kde jste se narodili	0	1	2	3
m) Místo, kde žijete teď	0	1	2	3
n) To, že žijete v regionu/kraji	0	1	2	3
o) To, že žijete v české republice	0	1	2	3
p) To, že jste občanem EU	0	1	2	3